

2 153

WWW.UNILIB.RS

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И.И. Бр. 1784

З О Р А

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И СВЕТОЗАР ЋОРОВИЋ.

Год. II.

У МОСТАРУ, 31. ДЕЦЕМБРА 1897.

Бр. 12.

Послије много година

Гробару сиједи, под старости ледом
 Што изнурен дрхћеш, као суха грана,
 И носећи иње по свом челу бл'једом,
 Што посрћеш љуто под бременом дана!
 Да ли памтиш, давно, прије много љета,
 У дан један мутни, јесењски и мокри,
 Кад капаше вода са дрвља и цв'јета
 И кад мртви данак тешка магла покри:

Спровод један стиже, хрпа мрачних лица,
 И у пусто гробље утјераше кљусе . . .
 Тад дјевојче неко, измеђ црних штица,
 Донесоше људи? Косице јој русе
 По леденим грудма, као свила густа,
 Ко мекано злато, почиваху ти'о,
 А залеђен, мртав, са ледених уста
 Један горак осмјех трептио је мио.

И кад црни сандук, на конопце дуге
 У дубину спуштен, крупна земља засу,
 Само врисак мајке, глас бескрајне туге,
 Очаја и бола, по гробљу се расу . . .
 И дубоко у ноћ звонио је тамо
 Као глас из гроба, промук'о од бола;
 А ледено небо ђутало је само
 И капала вода са дрвећа гола.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

О, памтиш ли, старче, кога мајка стара
Тад у страшној клетви спомињаше туди?
Да ли једно момче, што са лудог жара
Отрже се у св'јет да весело блуди —
Раскинувши прије оштрицом невјерства
Њежно срце једно? Рече л', старче с'једи;
На ког' мртва ћерка помишљаше онда,
Онај горак осм'јех кад јој уста следи?

И да ли га прокле: да у часе туге
И бесвјесног бола, над тим пустим гробом,
Садећ' плачну врбу у јесени дуге —
Гр'јех, кајање сања и младост за собом? . . .
И у мутни данак и у вече тавно,
Дух савјести кад му с љутим бичем хита,
Да и тебе, старче, изнемогли давно
Из сна мутног буди и за прошлост пита?!..

Јован А. Дучић.

ЂОЖИЋНИ ОБИЧАЈИ У СРБИЈИ

На Ђадњи дан.

О подне, око 3 сахата, обично се иде у шуму по бадњаке, који се тамо секу. За бадњаке обично иду по двојица из задруге и носе са собом секире и једну рукавицу напуњену житом, (кукурузом, пшеницом, овсом, јечмом, семеном од бундеве, краставаца, диња, лубеница и т.д.), управо да у рукавици буде семена од свих жита и садова који се сеју по тој околини.

Кад ова двојица дођу до дрвета, које је одређено за бадњаке — весељаке, (као што се обично у селу зову), старији узима рукавицу са житом и баца жито на дрво сејући и говорећи: „Дај Боже, роднију годину, родила нам у пољу пшеница и у брду винова лозица“ и т. д. За

тим пређе на источну страну један а други на западну, па онај са источне почне сећи дрво, а за њим овај са западне стране.

Први ивер који падне узимају и носе кући, те га млекарице међу у карлицу, да би им кајмак био што дебљи.

Пошто одсеку дрво, окрешу га и ону грану која је до земље понесу са дрветом — бадњаком кући.

Кад је бадњак донет кући, оставља се пред капију и ту остаје док не почне да се смркњава, а кад буде време вечери, двојица се издвоје од укућана с рукавицама и оду по бадњак.

Они носе бадњак до пред кућна врата где их дочекује домаћица са ситом у коме су сва она жита и семенке, којим су и бадњак посипали.

Она их поспе житом и они уносе бадњак говорећи: „Добро вам вече, честитам вам Божић!“ Домаћица их прска житом и одговара: „Бог вам помогао! Добро нам дошли!“

Бадњак се оставља у кући и то окренут источној страни.

Кад је бадњак већ унет, један узима сламу и просипа по кући и онда ваби: говеда, овце, козе, свиње, кокоши и осталу домаћу живину, а деца бауљају по оној слами и: ричу, блеје, кокоћу, пијучу и т. д.

После ове церемоније узима се колач од пшенична брашна намазан медом или растопљеним шећером и меће се на бадњак с источне стране па онда, почев од домаћина, редом по старешинству сви љубе бадњак и колач и кад се сви изреде изломи се колач и сваки добије по једно парче и поједе.

За овим настаје молитва па се онда седа за вечеру. Вечера се на врећама и за вечеру има увек више јела, а поред тога: ораха, крушака, јабука, лешника, пекмеза, меда и осталих ђаконија.

За време вечере домаћин устаје и напија прву здравицу за здравље његово, његових укућана, сродника, пријатеља и познаника. Друга се напија за добродошлицу, трећа за Св. Тројицу, четврта за путнике, пета за намернике и за тим се ређају и остале здравице.

Мушкарци се веселе, певају, броје и то тако траје до десет сахати, када се обично диже и иде на спавање. Пре спавања изују сви своју обућу и оставе једну до друге, да им се не би овце по пољу растурале.

Прибор за јело и сва јела која остају после вечере не дижу се одмах, већ тек сутра дан.

Кад се вечера сврши укућани стојећи направе један круг и око

њих наместе у круг кучину, коју упале и онда стоје док она кучина не изгори. Ово се чини за то: да не би могла на ове укућане наићи какова зараза.

ЈА БОЖИЋ.

Из јутра, од прилике око три сахата устају мушкарци и занечу печеницу или божићњаче, како се то обично у селу зове. Један узме пушку и испали а деца повичу „Уби тетак!“ За тим иде на воду са рукавицом пуном жита и дошав до воде баца оно жито говорећи исто што и бадњаку, по том захвати воде и умије се, па носи кући да се и остали умију.

Кад су сви устали и умиле се секу себи нокте и међу челик у уста ради урока и узимају жито, излазе у двориште и хране живину. Свиње протерују кроз какав обруч па их тек после хране а говеда мажу машћу, да се неби преко лета обадала. Волове хватају у јарам, да би их после смели увек преко године хватати, иначе ако ово не учине, има извесних дана у години кад се волови не смеђу хватати.

Кад дође време доручку, око — пет сахати, помолe се сви заједнички Богу и онда доручкују.

По доручку иду и полагају сено овцама и говедима, али никако рогуљама или вилама, већ голим рукама, јер рачунају да се неће стока међу собом тући, па онда се враћају кући и чекају *полажајника*.

Кад полагајник дође до пред кућу узима ону грану што је са бадњацима одсечена и улази у кућу говорећи: „Добро јутро, честитам вам Божић!“ Домаћица га из куће прска житом и одговара: „Бог ти помогао! Добро нам дошао!“

Полажајник тада прилази огњишту и оном граном чарка ватру говорећи „колико овде ватрица толико вам мушких глава, оваца, новаца, крмака, трмака, коња, волова, прасића, јагњића, телића, пилића, пчелица; колико варница толико тарница, лонаца, поклопаца и т. д. За тим потстакне бадњак с домаћином и ижљуби се са свима у кући, па улази у собу, где му пруже столицу али кад хтедне да седне, измакну је и он седне на патос. Изују му опанке и међу на греду, да им лан и конопља буду тако високи, огрну га губерром, да би род био тежи и већи а по том га чисте ракијом и кавом и задржавају на ручку. За ово време један од мушкараца умеси погачу — чесницу, и то са оном водом, која је изјутра донета, запреће је и покрије оном граном, што је полажајник чаркао ватру па онда меће једну по једну жишку на погачу намењујући је разним житима и на

чијој се жижци највише задржи пепела, то ће жито бити најбоље. Кад је чесница испечена намаже се кајмаком. Пре тога направи се једна свећа од три крака, па се прилепи на сито, из кога је бацано жито на полажајника и на ово сито меће се чесница.

Сад се постави на столу и пошто се помоле Богу, домаћин узме кадионицу и окади себе прекрстив се, па онда и остале окади. За тим узме чашу и намени је свима па онда сркне мало и да је осталима да и они окусе мало оног вина. Тако ради са другом и трећом чашом, тиме се завршава молитва и онда се седа за сто.

По ручку полажајник иде, а младеж пева, игра и весели се.

Овако се прославља Бадњи дан и Божић у понеким селима околине Чачка.

Прибележио М. М. Ј.

КАКО СИ МИ ДИВНА...

(Из водвиља: „Врзино Коло“)

Како си ми дивна, о девојко моја мала,
К'о ведро, насмејано небо, осуто звездама
Кроз дугу — сузу, трепавицом што с' заблистала,
У усхиту бајном с чежњом и свима жељама!

Ил' ка' румени, неузбрани пупољак цветни,
Када се оспе бисерним капљама росице, —
Како би радо проводио век боговетни
У вечном мршењу свионе твоје косице, —

И у гледању тог лепог ока зрачног и умног,
С наслоњеном главом на бајним, бујним груд'ма,
У забраву потпуном, уживању сласти препуног,
У забраву мржње, хрвања и борбе међ' људ'ма —

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У забраву вечног незадовољства, сумње и ваја,
Далеко од светске вреве, од мисли пуних очаја.
У грлењу б' и миловању твоме проводио дане,
Видајућ' ожељке срца свога и душе своје претешке ране.

У теби лежи и срећа моја, утеха, спас и рај,
У љубави твојој свима горчинама мојима је крај,
Јер ти си и небо и сунце моје, моје све и сва,
Ти си друго моје ја — ал' од мене мого си боља!

Лион, 3/V. 1897.

Б. Брђ.

МОЈЕ ТРИ МОЛИТВЕ.

Данас не бивају више она чудеса, која нам Свето Писмо старог завјета јавља из живота Аврамова, Исакова, Мојсијева и многих других војвода, судија и пророка, који у највећој својој нужди и невољи, где не знаше више како да се помогну, како свој, њима поверени, народ из беде и опасности да изведу, обраћаше се у сну или на јави, непосредно Господу Богу, и Господ их је удостојио личним и усменим разговором и даваше им очинског савета, шта и како у спас њему одаоног и верног народа да рале.

Ми би чисто рекли, да је тај саобраћај са Свевишњим могућан био, док Израелићани беху у свом детињству, као и данас што родитељи, а особито мајка, чува и штити и поучава своје нејако чедо, докле год не дорасте телом и умом.

Ми данас лучом наука до тог ступња духовног развитка и светлости приспесмо, да се разговарамо на далеко муњевинском снагом. Тисућа километара раздалеко један од другог, жицом се усмено разговарају. Паром јуримо на површини земље наше. Ватамо чак човечји глас и говор на осетљиве плоче, где се тај

глас у опну воска упије и јавља све то још после стотине година истим гласом: шта је тај и тај знаменит човек говорио.

Међер је човечанство посредовањем науке сазрело, и Господ Бог неналази за нужно, да лично и непосредно с нами опћи. Наш се је дух развијао и охрабрио у тој мери, да уме да расуди: шта је добро и шта зло; да се држи добрих дела; да има веру и поуздање у Бога; да се влада по Христовој науци; да је праведан, поштен; да љуби своје ближње; да се чува од сваког зла.

Наш ум, и наш разум треба сад да нас руководи у сваком случају живота нашег.

Ми смо створени, да будемо и да радимо на општу корист; да смо човечанству, где год можемо, и ближњему своме у помоћи, а не на зло и штету његову.

Чујмо само, како нас учи друга књига Мојсијева, глава 23. стих први:

„Не износи лажнијех гласова; не пристај с безбожником да свједочиш криво. Не иди са множином на зло, и не говори на суду, поводећи се за већим бројем, да се изврне правда. Сиромашу у парници њего-

вој, не гледај што је сиромаш. Ако наиђеш на вола *непријатеља* својега или на товара његова, гдје је залутао, одведи га к њему. Ако видиш гдје је *ненавиднику* твојему пао товар под теретом својим, немој да га оставиш, него му помози; не узимај поклона, јер поклон зашљепљује окате, и изврће ријеч правима.“

Питаће когод: А зашто ја да чиним добра и да помажем свом ближњем?

Погледајмо око себе: ни она биљчица није бадава и напрасно створена: она једна даје храну крави, са њеним млеком ти изхрањујеш своју децу; друге дају сок свој као лек противу разних болести. Боквица ти лечи рану.

Па зар човек, да је бадава рођен? Зар њему није Творац дао задаће бављењу на овој земљи?

И кад је тако, онда ће га она рука, која га је увела у овај живот, дотле чувати, док не испуни човек своју задаћу. Позваће га опет к себи; на овој кори земљаној није нужно више.

Штитиће га Божја рука кроз тисућа опасности, до суђеног дана, где је своју задаћу испунио.

Ал' куда одох ја!

Хтедох да причам о своје три молитве у животу.

Беше то година 1835., прва недеља Ускршњег поста. Ја бејех тада у 14. својој години, у Панчеву на школама. Недеља је, после Теодорове суботе. Ми ђаци слободни. Дан пролетни, сунце врело. Неколико другова пођемо по договору поред Тамиша низ воду ка Дунаву. Свим нам беше од сунца врућина, и помишљасмо на купање. Дође реч и о пливању. Ја будем упитан: да ли умам да пливам? — и рекох: да умам. Мало даље низ воду опет рече неко, да се

купамо. Ја одговарам децу од купања; биће вода још студена, ма да је ваздух топал. Сад ће неко рећи: а, он зато нас одговара, јер се хвалио, да зна пливати, па да га не ухватимо у лажи. Мени то беше доста. Пристанем одмах, да се купамо. Ал онда, сви они, који знају да пливају, и они да се купају.

Тамиш беше набрекнуо, вода жута, мутна и брза. На по пута између Панчева и Дунава беше дрвен мост, преко фока, што тече вода, кад на дође, источно из Тамиша правцем на Манастир Војловицу и ту у Тополу речицу. Испред тог мостића обала лева Тамишева је стрма, коју матица подрива и обара. Ту се налазио у води свђ, гдје се вода у вирове витла. Ја се први свучем и скочим баш у свђ. Још данас пробада ме кроз све живце она гроза, како је ледена била та вода. Као да су ме ножеви у слабине боли, тако ме је била стегла зима. Ал' у оној брзој матици не оста ми много промишљања, већ се одупрем да пливам, да што пре изађем из матице. Натраг не смедох, јер видо, да сам препливо матицу и њене вирове. У полу Тамиша бејех већ. Преда мном западна полутина ширине, — мирна вода, ал још доста широка. Ал ме зима стегла као да су кљеште, и ма како да сам напрезао снагу — изнемогнем, и видим, да не могу више до краја допливати. Моја снага на измаку. И сад се предам. Видим преда се неизбежну смрт. Читам „Оче наш“ и опростим се од света и од живота, и предам се Господу Богу. Спустим тело, јер не могах више од зиме руке да мичем...

Кад, а ја ударим коленима у песак... Бејех већ Тамиш препливао, а ово беше његова поплавна вода на његови прудови. Ал ја чисто немогах да верујем, да сам спасен, и не смедох

да се макнем са песка. Тек, кад се мало одморих, и у топлом сунцу у ваздуху разгрејох, пођем лагано и изиђем из воде те легнем у топлу бару у сунцу. Моји другови беху одавна већ вратили се у варош, где разгласише, да сам се утопио. Мене превезе стари један рибар, те се обучем и одем и ја кући.

*

Лицем о Светом Јовану године 1849., била је велика битка северно од Вршца. Ми бесмо прешли залеђено вршачко-алибунарско блато, и морасмо убојни строј заузети и у бој ступити, и ако нам није приспео капетан Адама Косанића граничарски батаљон из Сент Јаноша. Наш положај беше очајан. Са висина лево бришу противнички топови грозно. Све топчије наше погинуле или рањене, коњи мртви. Наша пешадија напустила врсту између обе батерије, и стругнула назад, да тражи заклона. Десна наша батерија без својих топчија, ђенерала Книћанина секретар, Ковачевић, пуни и пали топове. Иза батерије стоји Книћанин као укошан. Он неће, не може да напусти топове; њих до сто својевољаца из Србије не ће да изневере војводу свог; сви које пешице, које на коњу. Прва противничка врста, два батаљона обухватили у полушестару батерију и Книћанина. На левом крилу батерије — Миливој Блазнавац сам пуни и пали топове. Ја у среди стојим, и изгледам, на ледену пучину, не иде ли једини спас, Адам Косанић са батаљоном. Не видех, га. — Све изгубљено, кад њега нема и сад, у овоме очајању *помолим се Богу*. И кад сада погледах, а батаљон и Адам Косанић на челу, помаља се и пење се иза греде једне, која ми га до јако заклањаше, и узе пра-

У Бечу, 23. новембра 1897.

вац на бојиште. И сад наш јуриш иза леђа оним два батаљона, што беху Книћанина у полушестару обколили — наша победа! Слава Богу!

*

Године 1866. на дан 12. октобра бејох из Земуна преко у риту у лову. Сунце на западу. Ја сам, бејох се мало одвојио од другова. Окачи ми се пушка, и сав метак удари ме у стопалу леве ноге. Тешко рањен, још се осећох при снази. Загазим у бару „Тањуричу“, исперем рану и обавијем марамом. Ал губитак премноге крви — изнемогнем, те морадох лећи. Међутим паде мрак на земљу. Ја ни да макнем. Ноћ настаде. Никог живог нема близу мене. Пустиња. Дунав по часа доброг ода далеко.

И сад се спремам да ћу ту преноћити, и без сумње и сваке наде, да ћу ту ноћас испустити душу.

Видим осветљен Београд, и Земун с оне стране Дунава. У Земуну моја верна друга Милица, моја мила деца.

И сад се помолим Богу, и опростим се од света, од мојих милих и рођених и опростим се од живота.

У тај мах пуче пушка не далеко. Ја викнем што год јаче могах, и гле, Бог ми посла помоћ: Ловац из Земуна Танасије Србин и Ђорђе, друг му, беху то вече изашли на дивље патке, и нађу мене, и однесу ме на Дунав и у њиховом чамцу будем преведен.

И ево ме, благодарим Свевишњем Богу! још од тога доба 31 година у животу!

И пишем својим ближњим, особито нашој омладини ове црте из свога живота, на углед и као пример, да никад не забораве, у најтежим тренуцима живота, Богу своју молитву да принесу.

Ј. Стефановић-Виловски.

ДВЕ РУЖЕ.

— Август Бекер. —

од зеленом врбом иза града
Седеле су две женскиње само:
Једна стара, друга врло млада,
Кад сам једном пролазио тамо.

Тад сам им'о два ружина цветка,
Једна ружа бејаше увела,
Али друга по лепоти ретка,
Мирисава, свежа и весела.

И ја бацих обе руже моје
Замишљеним женама у крило,
Па шетање зауставих своје
И зачућен видех шта се збило:

У Београду.

Она ружа, што је свежост респ,
Старој жени пала је у део,
А младој пак — случајно се деси —
Она друга, ма да нисам хтео.

Нека сета обема завлада
Услед овог мога малог дара;
Јер на старост сетила се млада,
А на своју младост опет стара.

Никола Богосављевић.

ПЕВАЧ ИЗ КИМЕЈЕ

од Анатола Франса.

Ишао је стазом, која вођаше дуж једнога брежуљка. Чело му беше изобразано дубоким борама, а око главе имађаше црвен ланени завој. На слепим очима играху корцице беле косе покренуте мајским ветром. Горња хаљина и ноге беху исте боје као и пут по коме иђаше и луташе већ неколико година. О рамену му је висила лира.

Звали су га Старац и Певач, а при-
мао је и име од деце, коју је поучавао
у музици и певању. Они му дадоше име
Слепац, јер на његове зенице, које од ста-
рости беху ослабиле падаху капци наду-
вени и црвени од дима са огњишта, где
је обично седео и певао уз лиру. Али
ипак он није био у вечитом мраку, а при-

чало се је да он види чак и оно што дру-
ги не могу видети. Већ дуго времена шета
он од вароши до вароши, и сад га ево,
пошто је певао целог дана код краља од
Егеја, где се враћа кући, чији се кров ви-
ди још из далека. Пошто је целу ноћ пу-
товао без одмора, он спази у расвитку
зоре белу Кимеју, своју постојбину.

Праћен својим псом а наслањајући се
на свој штап повијени, ишао је полако ди-
гнуће главе. Беше му остало још толико
снаге, да се могаше спустити путем у
долину.

Сунце, које се у тај мах појављиваше
иза азисјких планина, бојадисаше ружича-
стом светлошћу лаке небесне облаке и
око крајке растурених острва по мору. Оба-
ла се сва блисташе, али брежуљци оки-

ен мастиком и теребентом*) који се пружаху од истока, задржава још у својој сенци пријатну ноћну свежину.

Старац мишљаше о низбрдици коју је имао још да пређе и која беше доста дугачка, и у тој стази на левој страни, између зидова од две стене, правила улаз у свету шуму. Поред једног извора беше подигнут камени олтар. Једна лаворика га заклањаше својим гранама, које беху пуне дивних цветова. Пред олтаром се бељаху кости побеђених а по околини се беху погле маслине под тешким родом.

У напред, а у великој сенци дизаху се два горостасна храста, на чијим стаблима беху приковане голе главе бикова. Знајући да је овај олтар посвећен Богу Фебу, Старац зађе у шуму и извукав иза појаса један мали земљани нехар, наже се над поток, који после дуга пута просецаше једну ливалу, — напуни чашу водом и побожно просу неколико капи воде на олтар, пре него што хтеде пити. Старац је обожавао бесмртне Богове, који не знаћаху за муку и смрт, док се на земљи читаве генерације бедних људи мењају. Он се мало уплаши и посумња у стреле сина Летовог. Изнурен невољама а оптерећен и годинама, више је волео дневну светлост но смрт, од које се озбиљно плашио. Он сави витко стабло једног брестиха, обеси држак свога нехара на врх младе дрвета, за тим га пусти и младо дрво однесе ка широком небу старчеву жртву.

Бела Кимеја појављиваше се са стотинама зидова поређаних на морској обали. Брежуљкаст насип, покривен каменим плочама вођаше ка варошкој капији.

Ова је капија саграђена у добу тако далеко, да се и сећање о њеном постанку изгубило. Говорило је се да је то дело Божије. Камење беше ишарано разним шарама, које нико није умео протумачити, а чуваху се као знаци среће.

Не далеко од ове капије пружала се је пијаца, која се сада блисташе покри-

вена дрвећем и старим клупама, Близу овог места а на противној страни мору, Старац се заустави — ту беше његова кућа.

Узана и ниска није се могла изједначити по лепоти са суседном кућом, у којој је боравио неки врачар са својом децом.

Улазак у кућу беше скривен једном гомилом ђубрета, коју су свиње прериле.

Иза куће беше воћњак и штале, које је Стари са својом руком саградио од нетесана камена.

Сунце се заклањаше за плаве небеске планине, а морски ветар преста. Мала светлост која трепераше у ваздуху оживљаваше људе и животиње. Старац се заустави за један тренутак на прагу да скине зној с чела. Његов пас веома пажљив и с испруженим језиком дакташе, не мичући се с места.

Стара Меланта, излазећи из куће појави се на прагу и проговори неколико лепих речи. Она се беше надала Старцу, јер јој је Бог послао злог духа, због кога су јој отекле ноге, да су биле теже од две мешине пуне вина. То беше робиња Каријенска, коју је неки краљ дао певачу као младу, управо онда, кад је била у најбољој снази. Имала је са Старцем више деце, али стара ипак оста сама, јер јој једна деца помреше а друга одоше далеко у ашенске вароши, да се усаврше у вештини певања, и у вештини коларској. Деца јој беху сва обдарена великим духом.

Меланта дакле оста сама у кући са Аретом, својом снахом и њена два детета.

Она поведе господара у велику салу, у којој греде беху почадиле, на средини које беше камено огњиште пуно жара. Око сале се подизаху два спрата са малим собама, и дрвене степенице, које се могаху видети, вођаху у женске собе.

Према, стубовима, на којима почиваше кров, одмараше се бронзано оружје, које је Старац у младости носио док је пратио краљеве по варошима. Ови иђаху

*) Дрво из кога се добива терпентин.

по варошима на својим колима да бирају девојке — кћери хероја.

На једној греди у сали висио је један говеђи бут.

Варошки Старци беху послали Певачу ноћну стражу из почасти. Он се веома радовао овакој пажњи и дуг уздах оте му се из груди. Он скиде своју хаљину у којој беше неколико чесна бела лука, која су остала од његове вечере. Од егејског краља беше добио један скупоцен камен, који је пао с неба и имађаше у себи гвожђа. Ну овај камен не могаше употребити за врх свога копља, јер беше мали.

Извади из хаљине још један камичак, који је нашао на путу, који, кад га човек посматра с једне стране, преставља слику човечије главе. Старац га узе у руке и, показујући га Меланти, рече:

— Жено, види како овај камичак личи на Пакоросу ковача, то је Божије, кад је сличност у оволиком степену.

Кад му стара Меланта опра ноге и опрости га прашине, он скиде бут и поче га дерати.

Не остављајући никад женама и деци да се брину о обеду а и по примеру краљева, он је кувао јело сам.

Док он дераше бут, Меланта подстицаше ватру на огњишту и дуваше на суве гранчице, док их пламен не ухвати.

Пламен играше на огњишту и Старац баци на жар исечено месо и преврташе га бронзаном виљушком. Седећи на петамма, удисаше опори дим, који испуни салу и очи му засузише, али он не беше љут, јер оволики дим беше знак обилатости у његовој кући.

Како које парче беше печено он га доносаше устима и жвакаше ћутећи.

Стара Меланта стајаше крај њега и тоцијаше му црно вино у земљану чашу, која беше као и она, што је Старац принео Боговима као жртву.

Кад утиша глад и жеђ, Старац запита да ли је све добро у кући и у штали.

За тим распитиваше о изатканом лану, о сиру, који је још под котуром, о зрелим маслинама, које су у преси, па рачунајући да је сиромаш рече: „јунаци хране у својим ливадама целепе волова и јуница. Они имају јаке и лепе робове; врата њихових кућа су од слонове кости и туча а столови претрпани златним пехарима. Крепост њихова снажи се у богатству до краја њиховог века“.

„Док сам био млад изједначавао сам се с некима у храбрости, али сад немам: ни коња ни кола па ни јаког оружја да би се могао мерити с њима у борби и да би могао задобити златне трношце и лепе жене. Онај, који се бори пешке са slabим оружјем не може савладати много неприља, пошто и он зазира од смрти. Па и кад сам се борио под зидовима какве вароши у маси туђих слугу, нисам никада однео богату пљачку.“

Стара Меланта рече:

— Рат даје људима богатства а и одузима им их. Мој отац Кифос имао је у Милати палату и многобројна стада, али добро наоружани људи одузели су му све, њега убили, мене одвели као ропкињу, али ме нису злостављали, јер бејаш тада још млада. Господари су ме увек лено примали и ја никад нисам ни у чему оскудевала.

„Ти си ми последњи господар, али и најсиромашнији. Она изговори све ово равнодушно.“

Старац јој одговори:

— Меланто, ти не можеш никад жалити на мене, јер сам ја с тобом увек благо поступао. Не пребацуј ми што нисам имао никада велико богатство, јер они, који праве кола имају лепе користи од тога, врачари пак примају велике поклоне, а живот певача је — мучан живот!

Меланта рече:

— Живот је многим људима тежак. Она изађе тешко из куће да тражи са својом снахом дрва.

То беше баш у оно доба дана, кад

страшна сунчана врућина изнури људе и животиње а птице занеме на непокретном лишћу. Старац се испружи на једну асуру, покри лице и — заспа.

Док је спавао, обузимаху га разни снови, али не беху ни лепши ни ређи од снова, који му долажаху свакога дана. Снови му представљаху људе и животиње.

Како у сновима среташе људе које је познавао док су живели на земљи, али које покриваше сада црна земља, он беше уверен: да душе умрлих лутају по ваздуху без икакве моћи и да личе на празне сенке. Чињаше му се да је и он постао од сенка људи и биљака.

Он беше сигуран да мртви шетају по Аду стварајући сами своју сенку, јер нико други не би могао то учинити сем Богова, ако би ови хтели да варају слабу интелигенцију људску. Али пошто не беше врачар то не могаше разликовати лажне снове од истинитих, а да тражи савета за ове нејасне слике није хтео, већ их је пуштао равнодушно да пролазе испод затворених његових капака.

Кад се хтеле да пробуди виде пред собом упараћену децу из Кимеје, којима је предавао певање и музику, као и његов отац што је радио. Међ децом примети и два сина своје снахе. Већина их беше слепа, и њима беше судба одредила певање, јер не могаху радити у пољу нити пратити јунаке у ратовима.

Они држаху у рукама поклоне којима плаћаху лекције певача.

Поклони беху у земаљским плодовима, сиру, меду, овчијем руну и само чекаху да им учитељ допусти да оставе своје поклоне на домаћи олтар.

Старац подижући се шчепа своју лиру, која је висила на једној греди у сали и рече благо:

— Децо, право је да богаташи дају велике поклоне а сиромаси — мале. Зевс, наш отац поделио је неједнако добра људима, али он ће казнити свако оно дете

које не донесе дажбину, која припада божанском Певачу.

Пажљива Меланта подиже поклоне а Старац удесив своју лиру поче да пева једну песму деци, која сеђаху око њега на земљи скрштених ногу.

— Слушајте, рече стари Певач, борбу Патроклову и Сарпедонову, — то је лепа песма.

Он је певао изједначавајући све тонове и правио лепу целину, дајући исти ритам и такт свима стиховима, за шта његов глас не беше слаб; одржавао је правилне интервале на својој лири са три жице. Пре но што ће престати јак узвик оте му се из груди праћен кречећом вибрацијом жица. Пошто је отпевао један мали број стихова, он их понови деци, која за тим сва закрешташе додирујући, по примеру свог учитеља, своје мале лире, које су сами одељали од дрвета и које не даваху скоро никакав звук.

Старац трпељиво понављаше стихове, док их малишани тачно не поновише.

Он је хвалио децу која су била пажљива а ону, коју је оставило памћење и духовитост удараше својом лиром. Ова бегашу иза стубова у сали и плакаху.

У песми је давао пример, али никад не састави правила, рачунајући: да су поетске ствари још из старина утврђене и да не подлеже људском суђењу.

Он им је говорио:

— Поштујте краљеве и јунаке, који су изнад осталих људи. Зовите их по њиховим именима и по именима њихових отаца, пошто се таква имена никад не заборављају. Кад седите на скуповима, држите вашу хаљину на бедру и нека ваше држање изражава захвалност и скромност.

— Не пљујте у реке, јер су реке свете. Не правите никад промене, било погрешно сеђајући се било по ђуди, у песмама — којима сам вас учио и тада ће вам краљ рећи: „Ове су песме лепе, ко вас је учио?“ Ви ћете одговорити: Ја сам их научио од

Певача из Кимеје, који их је научио од свог оца, а овога је морао сам Бог инспирисати овим песмама.

Старцу беше остало још мяса од говећег бута. Пошто поједе неколико парчади пред огњиштем, изразбија кости бронзаном секиром, да би из њих извадио маст, којом се у његовој кући само он хранио. Остатак мяса подели женама и деци.

Тада виде да наскоро неће остати ништа за храну и мишљаше: „Богаташе воли Зевс, а сиромаше не.“

„Мене је, без сумње напао неко од Богова, који живе по шумама и планинама или какво дете, и за то ја испаштам безвољну кривицу, коју повлачи и убога старост.“

„Кад када човек учини рђаво дело без икакве зле намере а и сами Богови не гаје код људи оно што дозвољава такову радњу.“

Он се занимаше дуго оваковим мислима и бојећи се глади, реши се да не проводи доконо време у свом стану већ да иде у пределе камо тече Хермос измеђ стена а одакле се види: Орнеја, Смирна и лепа Хисија, сакривена планинама као клун лађе феничанске у мору. С тога, чим прве звезде затрепташе на бледом небу, опаса кајиш своје лире и оде дуж обале ка становима богаташа, који се задовољавају да слушају о великим гозбама, похвалнице јунака и родословље Богова.

Путујући по свом обичају целу ноћ, примети у рану зору варош на једном већем брежуљку и позна богату Хисију, љубитељку голубица, која са високе стене посматра бела острва кад се као нимфе појављују у блиставом мору. Он седе не далеко од вароши а близу једног извора да се одмори и утиша глад црним луком, кога је понео уза се. Тек што је свршио обед а једна млада девојка с котарицом на глави дође на извор да пере платно. У почетку га посматраше неверљиво али видећи да носи дрвену лиру, да је

стар и изнурен од умора, приближи му се без икаквога страха. Потресена сажаљењем и поштовањем према Старцу, она му посу руке водом и с њом освежи усне старчеве.

Старац ослови тада краљеву девојку пожелив јој дуг живот.

— Млада девојко, јато жеља лети око твога паса. Ја ћу поштовати човека, који те за жену узме, а хвалим твоју лепоту као ноћна птица, која из зависти пева на крову супружника.

„Ја сам блудећи Певач, млада девојко, па реци ми и ти што!“

Млада девојка му одговори:

— Да, како ја мислим и како изгледа ти си Певач уз лиру, а судбина која те је довела пред ову варош није зла. Богати Межес прима данас једнога госта који је драг и мио и приређује главнијим варошким становницима гозбу у част свога госта. Без сумње ће се радовати да му да прилике те да чује доброг Певача, за то иди и тражи га. Одавде се лепо види његова кућа, али до ње није могуће доћи с мора, пошто је на великом брежуљку, који се диже усред ових таласа и чији су посетници само морске ласте.

Али, ако се ти попнеш у варош уз степенице изрезане у стени према брежуљцима, засађеним виноградима, ти ћеш лако познати његову кућу, која је лепо окречена и већа од осталих.

Старац се крете ка означеној кући, пређе степенице изрезане у стени и дошав на висораван где се подизаше варош Хисија, позна без по муке кућу богатог Межеса.

У први мах беше му све пријатно. Скорашња крв од бикова закланих тецијаше крај куће а мирис топле масти распростираше се далеко. Он пређе праг и ступи у гостинску салу па, додирнув олтар руком, приђе Межесу, који издаваше запозвести слугама и сецијаше месо.

Гости се беху већ поређали око огњишта и беху сви радосни, јер се надаху изобилном јелу. Међ њима беше много

У
Н
И
В
Р
З
И
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

краљева и јунака, а гост кога је Межес хтео почастити овом сјајном гозбом беше краљ од Кијоса, који да би се обогатио, путовао је дуго времена морем и много претрпео. Име му беше Ојнеус. Сви су га гости посматрали, дивећи му се, јер и он беше, као некада божански Одисеј, избегао многобројна бродоломства око острва, лелло мађичара и опет донео злата. Он је причао своје путовање, своје незгоде а као оштроуман човек увек би додавао и по коју лаж.

Познавајући Старца да је певач уз лиру, по обешеној лири, богати Межес рече му:

— Добро ми дошао! Реци ми: које песме знаш?

Стари одговори:

— Ја знам: Препирку краљева, која је донела велика зла и недаће Ахејанцима и знам Напад на Зидове. — А то је лепа песма. За тим, знам и превареног Зевса, Амбасаду и Подизање мртвих — и то су лепе песме. Сем тога знам још шест пута шест врло лепих песама.

По овоме изгледаше, да ће гости чути много песама од њега, али он их не знаше тачно на број да каже.

Богати Межес рече му тоном исмевања:

— Блудећи певачи говоре увек, наравно надајући се доброј гозби и богатом поклону, да знају много песама, али у ствари они понављају мален број стихова, који услед понављања замарају уши јунака и краљева.

Старац на то рече:

— Межесу, ти сјајиш твојим богатством. Знај, да се број песама које ја знам изједначује с бројем бикова и јуница, које твоји говедари терају на пашу у планину.

Межес зачуђен духовитошћу старчевом:

— Треба доста интелигенције па да човек зна толико песама, но реци ми: оно што ти знаш о Ахилу и Одисеју, да

ли је истинито? Многе се лажи протурјују о овим јунацима.

Певач му одговори:

— Оно, што знам о тим јунацима научио сам од свог оца а овај од самих муза, које су посећавале некада у пећинама и шумама божанске певаче. Никад ја не додајем сам причању античких прича.

„Међу тим у песамама, које сам у детињству научио обичај је био додати који стих из друге песме или и свој.

Он је испевао неколико песама, али никад није хтео признати да су оне дело бојазни, као што се из самих њих могаше видети.

Јунаци су давали премогућство старим причама, за које су држали да их је диктовао неко од Богова и беху неповерљиви према новим песамама.

Кад се је говорило о његовим стиховима он им је крио порекло, а како је био добар песник то се његови стихови нису разликовали од стихова старих песника, — беху, слични и по форми и по лепоти и беху још од свога постанка достојни велике и бесмртне славе.

Богати Межес беше обичан човек. Видећи да је старац добар Певач даде му почасно место код огњишта и рече му:

— Старче, кад утишамо глад, певаћеш нам све оно што знаш о Ахилу и Одисеју. Потруди се да очараш мога госта Ојнеуса, јер је то мудра јуначина.

Ојнеус који је дуго блудио по мору жели да сазна о путовањима Одисејевим од Певача уз лиру. Али повратак јунака, који су се борили пред Тројом био је још непознат и нико незна што је Одисеј претрпио на мору.

Старац му рече:

— Ја знам да је божански Одисеј дошао до постеље Цирзине и да је преварио Циклона лукавством. Жене о томе причају међу собом. Али повратак јунака у Итаку још је непознат певачима. Једни говоре, да је то посесија његове жене и његових добрих дела, други пак да је ухва-

тио Пенелопу, која је одбијала многобројне просце и да је по казни Богова лутао без одмора по свету с веслом о рамену.

Ојнеус му рече:

— Ја сам у мојим путовањима сазнао да је Одисеј погинуо од руке свога сина.

Док су ови разговарали, Межес је делио говеђину гостима и пред сваког оставио одређено парче:

Ојнеус му се захвали рекав:

— Межесу, види се да си навикао да дајеш овако сјајне гозбе.

Волови Межесови хране се мирисном травом, која расте на падинама планина. Њихово је месо тако укусно да се јунаци не би могли наситити. Пошто Межес поче да служи вином, то се гозба продужи. Нико не имађаше пријатнију успомену ма какву сјајнију гозбу од ове.

Сунце већ тоњаше дубоко у море, кад говедари, који чувају целепе Межесове дођоше да и они узму удела у гозби. Межес их је частио, пошто су нахранили стоку и то не немарно као просте говедаре, већ као јунаке наоружане тучним копљима и оклопима којима су се бранили од напада азијских народа.

Они изгледаху као прави јунаци и краљеви, изједначавајући се с њима и у храбрости. Двојица беху главни говедари: Пејрос и Тоас, које господар рачунаше као најхрабрије и најинтелигентније. Заиста могао је човек видети два врло лепа човека. Межес их позва да дођу до огњишта, па им даде вина и меса колико хтедоше. То у осталом и беху највећи заштитници његових добара.

Ојнеус гледајући их и дивећи им се, рече свом домаћину:

— Нисам видео никад људе с таквим мишицама и бутинама и тако лепо скројене, као што су твоји говедари.

Межес тада избаци нешто неразборито, а то је:

— Пејрос је јачи у борби, а Тоас у — трци.

Оба говедара чувши ово погледаше се мрко и Тоас рече Пејросу:

— Пи у здравље господарево, кад вели да си бољи од мене у борби. —

Пејрос љут одврати му:

— Ја ласкам себи, да ћу те победити. Што се тиче трке, ту ти уступам као што и господар вели, јер није чудо кад ти имаш јеленско срце да имаш и његове ноге.

Мудри Ојнеус умеша се у препирку и стиша их. Он им исприча неколике фабуле у којима им представи опасности од свађе на гозбама.

Кад се свађа стиша Межес рече старцу:

— Пријатељу, певај нам о гњеву Ахиловом и скупу Краљева.

Старац удесив своју лиру поче да пева.

Јаки узвици излетаху из његових груди, сви гости ућуташе да чују речи, које оживљавају успомене на прошлост. Многи мишљаху, чудновато, да тако стар човек и изнурен годинама као виноградски чокот, који не носи више ни лишћа ни плода, даје тако јаке гласове. Они нису знали да вино и навика за певањем позајмљују певачу снагу, која му покреће жиле и крепи нерве.

Жагор од похвала подиже се као звиждање бесног зефира у шуми. Али у један мах препирка говедара, која беше за неко време престала --- отпоче. Угрејани вином изазиваху један другог на борбу и трку. Њихови бесни узвици покринше Певачев глас, који се више не могаше чути, и ако се сироти Старац упињаше из све снаге и удараше јаче у лиру.

Говедари предвођени Пејросом и Тоасом пијани гроктаху као свиње. Они одавна већ беху подељени у две партије према својим главарима.

— Псето продера се Тоас и удари Пејроса песницом по лицу, коме нагло удари крв на нос и на уста. Пејрос удари Тоаса у прса и овај паде.

У
Н
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Противничке стране устремише се једна на другу и осуше псовке и ударци. Межес и краљеви покушаваху узалуд да раздвоје и смире бесне борце, али они беху лишени већ разума и одгурнуше мудрог Ојнеуса.

Тучни пехари летили су на све стране. Велике говеђе кости, буктиње, троножне бронзане столице подизаху се и падаху на противнике. Људи измешани котрљаху се по огњишту, које се већ поче гасити. Потпуна помрчина наста у сали, баш кад се чујаху највише клетве Боговима и тужна урлања.

Бесни говедари узимаху велике цепанице с огњишта и бацаху у помрчину. Један угарак који још тињаше погоди Певача у чело, који стајаше уза зид нем и непомичан

Ниш.

На један пут певачев глас јачи од целе борбене вике поче проклињати ову кућу и безбожнике. Притиснувши лиру на своја прса, Певач изађе из куће и упути се мору дуж великог брежуљка.

У оној разјарености осећаше јаку изнуреност и рђаво расположење према људима и њиховом животу.

Жеља, да се удружи с Боговима испуњаваше његове груди.

Блага хладовина, пријаталско ћутање и ноћни мир беше на све стране. — На западу, ка пределима одакле по причању долазе сенке мртвих, божански месец вишећи на чистом небу пушташе сребрне зраке у насмејано море а стари Омир дошав на врх брежуљка, по коме је тако дуго ишао — паде.

С француског

Liseron.

СВИЈЕТЛА НОЋ

— Ајхендорф —

јеше, к'о да ј', препун жара,
Пољуб неба земљу дирн'о,
Да, у бл'јеску цвјетног чара,
Сан о њему снови мирно.

Пољима се вјетрић диз'о
И лелуј'о плодне класе,
Из шумā је жубор стиз'о
А ноћ зв'јездам' блистала се.

К'о тица ми душа прену
И далеко узви крилом,
Кроз мирну се земљу крену,
К'о да оде дому милом.

Алекса Шантић.

ДЕНИЗА

ДРАМА У ЧЕТИРИ ЧИНА, НАПИСАО
АЛЕКСАНДАР ДИМА СИН
 с пишчевим допуштењем превео с француског

Милан Вл. Ђорђевић.

(НАСТАВАК)

Андрија.

Госпођа од Тозета.

Тувнен.

Зар сте њој поверавали ваше тајне?

Андрија.

Нисам. Издао сам се.

Тувнен.

А како ви њу више не волите... (Андрија га покретом прекида). Знам вашу историју: видео сам једаред госпођу од Тозета — она мене није видела — како је, покривена густим велом, изашла из ваше куће... а како је ви више не волите, то је она похитала да оклевета жену, коју волите. Зар се може веровати оговарањима жене тако лакоумне и у владању и у говору, као што је госпођа од Тозета? Кад таквом тужбом оптеретите једну жену, у толико пре кад се тиче једне девојке, онда морате бити јасни. Је ли рекла име тога назовиљубазника?

Андрија.

Она можда не може да каже његово име.

Тувнен.

Јер?...

Андрија.

Јер је то можда њен син.

Тувнен.

Овај Фернан?!

Андрија.

Да. Он је одрастао с госпођицом Брисо у најтешњем пријатељству; она га је волела, хтела је да пође

за њега и, кад је дознала, да је он неће узети, умало није умрла.

Тувнен.

А, тако! Па то вам је роман једне сироте девојке, готово свију сиротих девојака. Воле вас, не жените се њима, али им нисте за то љубазник. Чича Брисо, изгледа ми, није човек, који би скрштених руку пустио да му кћер обешчасте...

Андрија.

Можда није ништа видео. Девојка је волела; излазила је сама, давала је по кућама часове.

Тувнен.

Мајка ју је пратила.

Андрија.

На часовима, које је слушала, али не на часовима, које је давала.

Тувнен.

Љубомора има одговор на све; то је вештина, да човек учини зла више себи, него другима. Али, то двоје младих говоре једно другом: ти, пред светом, као и у детињству. Да се што десило међу њима, не би се више тикали.

Андрија.

Девојка, која мора да очува свој углед, уме да буде хладнокрвна, одважна, па и бестидна.

Тувнен.

Али, зар ми нисте казали, да вам је госпођа од Тозета препоручила Брисо-а и његове?

Андрија.

Да.

Тувнен.

То зацело не би учинила, да је њен син био љубавник девојчин, јер лепи Фернан, мора бити, не би желео да се опет нађе с њом, осим ако ствар још траје.

Андрија.

Не. Госпођица Брисо не излази никад сама, не прима ни од кога писма и ником не пише. Од оца и од мајке никако се не одваја. Фернан долази нама данас први пут од како су Брисо-ови овде, а госпођа од Тозета — али ово остаје међу нама...

Тувнен.

Као и све остало, што говоримо.

Андрија.

А госпођа од Тозета мало час је просила руку моје сестре за свога сина.

Тувнен.

Коју јој ви нисте дали...

Андрија.

Разуме се!

Тувнен.

Онда није он. Она не би дошла, да проси руку ваше сестре, која је непрестано у друштву госпођице Брисо, јер би ова зацело употребила сав свој утецај на госпођицу од Бардана да спречи тај брак.

Андрија.

На моју сестру није лако стећи утецаја против онога, што себи уврсти у главу. Манастир је развио у њој неку претерану осетљивост, која од мистичне прети да постане романтична. А после, за што госпођица Брисо да изда свог негдашњег љубазника — ако јој је он био љубазник — кад тај љубазник има само једну реч да каже па да је упропа-

сти, а, у љутини, он би био у стању да је изусти. Ко вам јамчи, да госпођа од Тозета, извештена о свему, није нарочито сместила Денизу поред Марте, како би на тај начин имала у кући посредника?

Тувнен.

Онда госпођа од Тозета не би оптужила своју саучесницу Денизу, нити би јутрос госпођица Брисо дошла, да вам каже, односно шетње на коњма, што вам је казала. Она је, очевидно, приметила нешто између госпођице Марте и Фернана и упозорила вас је на то на најделикатнији начин. Тако не поступају они, који страхују од онога, кога потказују.

Андрија.

Онда, ако није он, које? И то није све. Изгледа да начин мог овдашњег живљења шкоди, у околини, угледу госпођице Брисо; о њој се јавно говори, да је моја љубазница. Те тако вам ја шкодим девојци, коју волим, а којом се можда никада нећу моћи оженити. И сами видите, да ништа боље учинити не могу, него да одем одавде. Ах! Кад једном сумња уђе у срце човека, који воли, какве покре чини у њему! Ту девојку, коју сам пун радости обожавао и, у тишини, месецима славио, сад наједанпут, на моје велико изненађење, презирем, мрзим. Све, чему сам се на њој дивио, говори сад противу ње. Како може да има, ако је погрешила, све што одликује велике госпође, како може да има ту анђeosку спољашност? Одакле јој тај девојачки лик, којим покрива своју срамоту? Што сам код ње сматрао за чедност, сад ми изгледа само као владање собом, као страх, да се не изда! Ако је, у својој прошлости, имала само часне несреће, сад, по-

што је обезбеђена будућност и њој и њенима, требало би да се смеје, као што приличи њеним годинама; али се она не смеје никад. Зашто? Узалуд говорим самом себи, да с оно неколико хиљада динара, које дајем њеном оцу и које он поштено зарађује, нисам купио тајне његове кћери, и да она није дужна давати ми рачуна о свом животу, ништа све то не помаже, и ја идем дотле, да се питам, да то држање, скромно и поносито у исти мах, не буде просто изигравање; да није видећи утисак, што га на мене чини, — помислила: „Гле, гле, ако успем да се удам, он — љубазник, онај кога не знам, можда Фернан — он би видео, да их има, који ме још како воле, који хоће да се ожене мноме, па би ми се можда вратио, кад будем уда-та, поштована, богата.“ Јер за жене, знате, само један човек у животу вреди: онај који је имао њихов први пољубац и њихово прво изненађење. Људи мисле, да неко други може учинити да на њега забораве. Каква заблуда! Кад мисле, да другога воле, то није зато што су због њега заборавиле на првога, него зато што их он на првога подсећа. На послетку, има ли ишта, што вас може више наљутити и понизити од ове помисли: У њезиној љупкој глави, која је ево ту, коју би најрадије покрио пољупцима и дијамантима, иза безазленог погледа тих очију, иза невиног осмеха тих усана, има сећање, има јасна свест о једном догађају, од кога зависе моја срећа и мој живот, и, ма шта да чиним, тај догађај — чија слика врло тачна и врло јасна налази се ту, у тој глави — тај догађај остаће ми вечито необјашњив и непознат. И ад сикиром разбијем то неосетљиво и обожавано чело, опет у њему не бих нашао ништа друго до кости, нерве и крв.

Тувнен.

О, о, одиста волите!

Андрија.

Како му драго, ето вам мога стања. Којим начином мислите да изађем из њега? Јер одатле морам изаћи по што по то!

Тувнен.

Има само један начин.

Андрија.

А то је? . . .

Тувнен.

А то је, пошто ви волите госпођицу Брисо и пошто хоћете да је узмете за жену, да просто запросите њену руку од њених родитеља не водећи никаквога рачуна о ономе што сте чули.

Андрија.

Па онда?

Тувнен.

Па онда, ако је крива а не воли вас, она ће вам просто одговорити, да се неће удавати, и ви ћете се морати задовољити тим разлогом; ако вас воли, а крива је, рећи ће вам истину.

Андрија.

Мислите, да ће девојка, која има тајну као што је та, поверити је једном странцу? Зна ли, шта ће тај странац с њом учинити?

Тувнен.

Она зна, да је тај странац човек племенит и да ће ћутати.

Андрија.

Али она такође добро зна, да је ја, чим то признање будем чуо, нећу више хтети за жену.

Тувнен.

Ко зна? Ако је волите?

Андрија.

О, то никад!

Тувнен.

Немојте се никад клети, а наро-

чито не пуштајте гордост да сувише рано проговори. „Срце има своје разлоге, које разум не разуме“. Онај, који је то казао, прозreo је врло далеко и врло дубоко у природу људску. Ја сам вам за сада предложио једини начин који се може употребити, једини који је достојан вас и те занимљиве девојке.

Андрија (после часка размишљања.)

Има још и други можда!

Тувнен.

Чувајте се! Будите обазриви! У овом питању не ставља се на коцку само ваша љубав, него и част а мо-

(НАСТАВИТЕ СЕ)

жда и живот једне жене, једног оца и једне мајке, који вам не само нису учинили никаква зла, него су вам тако одани, да су готови живот свој за вас дати. Чувајте се!

Андрија.

Хвала! (Рукују се.) Ево моје сестре!

(Марта улази.)

Марта (поздраћајући Тувнена.)

Господине! . . . (Андрији.) Ти си ме звао?

Андрија.

Да, хтео сам да се поразговорим с тобом.

(Тувнен излази.)

КНЕЗ СРЕБРНИ

Роман из времена Јована Грозног, од Грофа А. К. Толстоја.

С руског преводи **Вукосава Иванишевићева.**

(НАСТАВАК)

Глава XIX.

РУСКИ ЧОВЈЕК ДОБРО ДОБРИМ БРАЋА.

Бјеше касно кад Михејић угледа малу од дима поцрњелу колибицу. Сунце је зашло, а ваздух бјеше свјеж и пријатан. Птице престадоше цвркатати, само још по гдјекоја отпочињаше сањиву пјесму, па и она брзо заспа. Све се мало по мало утиша, само се могло чути, како поточић негдје у даљини струји.

— Баш ни живе душе — рече Михејић разгледајући равницу. Нека, причекају да видим, ко ће доћи. А ако дође ко год страшан . . .

„Боже сачувај, овдје нису чисти послѣ. Објесио бих ја онога млинара, да није ради мога кнеза.

Михејић сиђе са своје Галке и пушта је да иде на вољу.

— Ето паси траву — рече он — а ја идем у колибу, ако је отворена, да видим има ли се шта појести. Глад не пробира.

Он груну ногом ниска врата, која некако тужно шкринаше, слично на човјечији плач. Михејић се саже и улезе унутра.

Бјеше тамно и смрћаше димом. Он напипа на столу кору хљеба и стаде је халапљиво јести. Затим се примаче огњишту, нађе у лугу нешто жераве, стаде у њу дувати и са тешком муком ужеже луч, који се ваљао на земљи. До зида бјеше као нека врста постеља. На постељама бјеху набачене разне хаљине, неке подеране, неке нове, а међу њима и један кафтан од кадифе, који би пристао и најбољем бојарину. Али највишу пажњу Михејића привуче икона на зиду, која бјеше

сва поцрнила од дима. Та га икона мало умири. Михејић се неколико пута прекрсти, удуну луч, растегну се на једној постели, зијевну и захрка јуначкијем сном. Бјеше слатко заспао, али га пробуди ударац шаком у бедру, који га свали на земљу.

— Шта је то? викну Михејић и тек се на голој земљи отријезни, ко се то бије? тетка ти...

Пред њим стајаше висока јуначина са широкијем ножем за пасом и припремаше се, да га још једнијем ударцем почасти.

— Не крећи! рече му други, грдосија од младића, а тек му науснице пробиле. — Шта ти је учинио? А? — Он се отраменима о друга, па избуљи очи на Михејића.

— И! сијед, рече он, некако са поштовањем.

— А шта је теби, блесане, стало? упита га онај први — је ли ти отац или сват?

— А ето шта ми је: старац. Видиш сијед, значи старац. Не крећи, наљутићу се.

Зачу се грохотан смијех међу осталима људима, којих бјеше пуна соба.

— Чувај се, Хлопко — рекоше му. — Ако се Митка наљути биће зло. Са њиме се немој шалити.

— А ђаво ће се с њиме шалити! рече Хлопко — живили, живили у шуми, па ето наживисмо међеда...

Остали опколише Михејића, и посматраху га не баш најљубазније.

— Одакле си? запита га један. У то се и Михејић прибра.

— Ехе — помисли он — та ово су они, станичници. О здраво, добри људи! А гдје вам је они, што га зову Вањуша Прстен?

— Ти тражиш атамана? Па што одмах не каза. Да си одмах казао не би шака окусио.

— Ево атамана! и показа на Прстена, који тек што улезе са старим Коршуном.

— Атамане! рекоше му — ево те један човек тражи.

Прстен премјери погледом Михејића и одмах га позна.

— А, то си ти, друже — рече он — па добро нам дошао. Како је кнез? Како живи од онога дана кад оно у Поганој Лужи побједисмо Маљутине опричнике. Е баш их јуначки побисмо. Вазда ћу жалити, што нам Маљута побјеже, и што ови звекан Митка, што но рећи испод прста пушта Хомјака. Е па како би. Биће да се цар веома обрадова, кад му доведоше царевића? Ја мислим, да није знао чиме ће обдарити кнеза Никиту Романовића?

— Јест — рече Михејић уздишући — награђује цар, ама не дају пси. Цар је волио Никиту Романовића, само га не воле проклети опричници. А немају га зашто ни волити. Прво смо их у Међедовки излупали, за тим у Поганој Лужи, па ето и јуче их је доста мој кнез послао на они свијет. А они проклетници нападоше у великом броју на кнеза, савладаше га, свезаше и одведоше у Слободу. Лахко би за то било, али ће они пас Маљута оклеветати кнеза пред царем, осветиће му се за шамар.

— Хм — рече Прстен — дакле цар није објесио Маљуту. Како то? Али то нијесу наши послови... Па шта си наумио?

— А шта ти ја знам, баћушка Иване... како ти је оно презиме?

— Зови ме просто Вањушом.

— Баћушка Вањуша ти ме научи и помози. Једна глава ваља, а двије још више! Ето и млинар ме баш право теби посла, каже: — иди атаману, он ће ти помоћи, јер ја под колом видим, да од њега иде велика срећа кнезу. Хајде, каже, право атаману!

— К мени? Баш те к мени посла?

— К теби, баћушка, к теби. Хајде, каже, атаману, поздрави га од моје стране, и реци му, да свакако избави кнеза, јер

ће од тога добити велику, богату корист. Ама свакако, свакако да га избави. А ако атаман не избави кнеза, напашиће га, каже, свака несрећа, оболите и сасвим пропасти!

— Гле, молим те — рече Прстен, и као да се замисли — и баш ћу пропасти?

— Јест, баћушко, усахнуће ти и руке и ноге, а на глави ће ти се искотити такав гад... да Бог учува!

Прстен диже главу и пажљиво погледа Михејића.

— И више ништа не рече млинар?

— О рече, баћушка — и Михејић погледа на котао, у коме се пушила кисјела чорба — рекао ти је млинар, да ме лијепо наједеш и напијеш, као њега самога. А најглавније јада избавиш кнеза. Ето, шта рече!

Михејић погледа на атамана, да види какав утисак учинише његове ријечи.

Прстен га још пажљивије погледа, и наједанпут прсну у гласан и највеселији смијех.

— Е, старино, старино! И баш ти млинар рече, ако не избавим кнеза, да ћу пропасти?

— Јест, баћушко! — рече Михејић, запињући — и руке, и ноге...

— Лукав си ми, брајко — рече Прстен, лупајући га по рамену, и једнако смијући се — само си ме узалуд варао. Сједи с нама — рече он, примичући се столу — па једи. Сједите сви, да вечерамо, а кнезу ћу, ако је могуће, и без твојих измишљотина помоћи. Само како? кнез је у тамници, је ли?

— У тамници, баћушка.

— У оној до Маљутине куће?

— Јест, она је најтврђа.

— А кључи су у Маљуге, је ли?

— Кад смо били у Слободи, видјели смо Маљугу, како иде у тамницу, да мучи сужње. Дању су кључи у њега, а у вече их носи цару, и цар их меће себи под главу.

— Ето, видиш ли? — рече Прстен и баца кашику — који ће ђаво твоје кнезу

помоћи? Е говори, који ће му ђаво помоћи?

Михејић се почеша по затиоку.

— Видиш ли, да му се не може помоћи?

— Видим — рече Михејић тужно. Па шта ће онда и мени живот? Идем и ја онамо па нека ми главу одсијеку. Барем ћу му на ономе свијету вјерно служити, моме доброме господину.

— Гле, гле, већ о ономе свијету? Та умири се, можда кнез није у тамници, онда би било лако. А ако је у тамници, причекај, да се мало промислим... Ја сву Слободу познајем, кад сам једном водио међеда добро сам је разгледао, и дворац и све... Мислим: користиће ми кад год... Чекај да се промислим. Прстен се замисли...

— Браво! викну он и скочи на ноге. Ђеде Коршуне, нас је двојицу кнез од смрти спасао, сад је на нас ред. Хоћеш ли са мном, да један тежак посао извршимо?

Стари се разбојник намргоди и заклима главом.

— Шта је, Коршуне? није ти по вољи?

— Ти си атамане полудио! Зар не чу гдје се кнез налази? Зар не чу, да су дању кључи у Маљуге, а ноћу под царевом главом? Шта можеш силом? Кад је већ човјек пропао, нека пропада. Зар хоћеш да и ми у лудо погинемо? Ваљда ће кнезу лакше бити, кад види, да са нас кожу деру?

— Тако је, Коршуне, ама знаш ли да дуг треба вратити?

„Да нас онда кнез не спасе, гдје би ми данас били? Висили би гдје год на дрвету. А како ли је њему сада? Знам да мисли: „спасао сам онда ону двојицу, и они ће мене сада.“ А кад га ми забацимо па га поведу на казну, он ће помислити: „да честитијех људи, красти и грабити знаду, а добра се не сјећају, дуг не враћају. Шта им је стало, што ће се моја невина крв пролити? Али ја на ономе

свијету не ћу о њима ни једне добре ријечи рећи Господу! Нека и на ономе свијету, као и на овоме, пропану!“ Ето шта ће рећи кнез?

Коршун још више набра обрве. На његовом суровом лицу видјела се унутарња борба. Прстен је погодио у болесно мјесто његовог отврдлог срца. Али борба не бјеше дуга. Старац одмахну руком.

— Не, брате — рече он — будаласто замишљаш. Своја је кошуља најближа. Ја ићи не ћу!

— Па добро — рече Прстен — причекајмо до сјутра. Јутро је паметније него вече. Дјецо, вријеме је да спавамо. Ко се може молити Богу — нека се моли, а ко не може — нек легне!

Прстен баци мрк поглед на Коршуна. Видјело се, да он нешто о њему зна, јер кад чу Коршун његове ријечи стресе се, па да се не би примјетило, стаде гласно зијевати и нешто у себи пјевуцкати..

Разбојници усташе. Неки одмах легоше, неки се дуго молише Богу, а најдуље Митка. Он је тако усрдно метанисао, и да није на њему одијела и оружја, које казују његов занат, нико по добродушном Миткином лицу не би рекао, да је он разбојник.

Друкчији бјеше стари Коршун. Кад сви полегоше, Михејић га виђе, како полако усташе и приђе икони. Неколико се пута прекрсти, нешто смрмоси и, дубоко уздахнувши, рече:

— Не, немогу да се молим! А мислио сам биће ми данас лакше!

Дуго је Михејић чуо, како се Коршун преврће са стране на страну, нешто шапуће, уздише, али заспати никако не може. Пред зору Коршун пробуди атамана.

— Атамане — рече он — о, атамане!

— Шта је?

— Ја ћу с тобом; води ме куд хоћеш.

— А што то?

— Онако — не да ми се спавати.

Ево трећу ноћ нисам ока стиснуо.

— Да се не покајеш?

— Не ћу, ја што рекох — рекох.

— Добро, Коршуне. Сад нам само још један друг треба. Има ли још колико до зоре?

— Птице су се почеле будити.

— Е кад је тако доста се лежало, вријеме је устајати. Митка! — рече Прстен, гурајући га.

— А? рече Митка и отвори очи.

— Хоћеш ли ићи са мном?

— Куда?

— То твој посао није. Питам те хоћеш ли са мном и Коршуном?

— А зашто? рече зијевајући Митка, па одмах усташе.

— За послушност те најволим. Хајде куда те воде, а не питај зашто? Ако ти главу разбију ми одговарамо — то твој посао није. Сад пази, прихватио си за врећу, не говори тешка је! Ако поћеш натраг, назваћу те раком!

— А не ћеш! реће Митка, навлачећи опанке.

Разбојници се стадоше облачити.

Шта је намислио Прстен, и да ли му је за руком испало — дознаћемо из идућих глава.

Глава XX.

ВЕСЕЛИ ЉУДИ.

У дубокој и мрачној тамници између четири мокра и упљеснана зида, сјеђаше окован кнез Сребрни и очекиваше смрт. Он није знао, колико има дана, да су га затворили, јер свјетлост ни од куда не допираше; само би каткад чуо далеко слабо звоњење, па се по њему владао, и закључио, да има више од три дана, како је затворен. Хљеб, који му бацише, давно је појео, воду попио, па га сада глад и жеђа стаде мучити. Наједанпут зачу некакву ларму. Шкринуше прва, главна тамничка врата, и лупа се зачу јасније. Загрмље друга брава, па и друга врата шкринуше. Затим се отворише трећа, и зачуше се кораци низ степенице, које воде у подземље, гдје се кнез налази. Кроз

пукотине пошљедних врата сијну свјетлост, кључ се са циком окрену, врата зајечаше, и јарка, жестока свјетлост обасја подземље. У први мах Сребрни мораде поклопити очи рукама, а кад их отвори угледа пред собом Маљуту Скуратова и Бориса Годунова, а за њима целата, који држаше упаљену свијећу у руци. Маљута скрсти руке, па подругљиво гледаше Сребрнога. Изгледаше, да му се од злобе зенице шире и уже.

— О здраво, баћушка кнеже! рече он гласом, каквога никад Сребрни није чуо, гласом злобно-меканим, загушеним, сличним на крвожедно мачкино маукање, кад се примиче мишоловци, у којој је ухваћен миш.

Сребрни се стресе, али се умири, кад баци поглед на Годунова.

— Борисе Теодоровићу — рече он, не гледајући на Маљуту — хвала ти што дође. Сад ћу лакше умријети!

Сребрни му пружи оковану руку, али Годунов коракну натраг, и на његовоме хладноме лицу ни једна црта не изрази учешћа према кнезу. Рука Сребрнога са звуком клону на кољена.

— Нијесам се надао, Борисе Теодоровићу — рече он пријекорно — да ћеш ти од мене главу окренути. Зар само ради тога дође, да видиш моју казну?

— Ја сам дошао — рече мирно Годунов — да будем присутан, кад те Григорије Лукијановић стане испитивати. Ја никада нијесам био на твојој страни, само сам онда на пиру обуставио казну, познавајући царево добро срце.

Оваква промјена у Годунову бјеше Сребрnome тежа од смрти.

— Вријеме је милосрђа прошло — продужи хладно Годунов — сјећаш ли се заклетве, што је онда на пиру даде цару? Сада се покори његовој светој вољи, и, ако све признаш, онда те не ће на разне муке мећати, него ћеш брзом смрти свршити. Почини испитивање, Григорије Лукијановићу!

— Причекај, причекај мало — рече осмјехујући се Маљута — ја имам један рачун са његовом милошћу! Тома, притегни му ланце! — рече он целату.

Целат спусти свијећу на земљу, и стегну му руке тако, да њима није могао мицати. Маљута му се примаче, па га дуго подругљиво гледаше.

— Баћушка, кнеже Никита Романовићу — рече он — немој ми одрећи једну велику милост!

Он паде на кољена, и поклони се Сребрnome.

— Ми смо, баћушка кнеже, пред твојом свјетлошћу мали људи, нијесмо никад такву велику господу испитивали, па ће ме сада страх почети. У нашијем, говоре, жилама не тече једнака крв...

Маљута застаде, осмјех му поста злобнији, зенице му чешће заиграше.

— Дозволи ми, баћушка кнеже — продужи он — дозволи ми, да најприје видим твоју крв, не би ли се ослободио.

Он извади нож иза паса, и стаде се, пузећи на кољенима, примичати кнезу. Сребрни устукну натраг и баци поглед на Годунова, али лице овога оста непомично.

— А затим — продужи јачим гласом Маљута — дозволи ми сиромашу, да из твојих кнежевских леђа себи изрежем опуту! Дозволи ми сиромашку, да твоју господску кожу садерем! Дозволи ми, смрдљивоме псу, да моју пашчад твојим великашким месом наједем!

Обично груби Маљутин глас, сад бјеше сличан на цику шакалову, нешто средње између плача и смијеха. Кнежева се коса накомстреша. Кад га је први пут Јован на смрт осудио, он је храбро пошао на губилиште, али сада у тамници, у оковима, измучен глађу и жеђу, он није могао издржати овога гласа и погледа.

Маљута се неко вријеме неслаћиваше гледајући, какав утисак учинише његове ријечи.

— Баћушка кнеже — цикну он, баци нож и скочи на ноге — дозволи ми најприје да ти дуг вратим!

Маљута шкрину зубима, диже шаку, и замахну се на Сребрнога.

Кнез бјеше као изван себе. Осим негодовања, њега обузе ужас и мржња, овакав осјећај, који овлада човјеком, кад се боји, да га не докрене какво нечисто, погано створење. Он баци очајан поглед на Годунова. У тај мах замахнута Маљутина рука стаде у ваздуху, њу задржа Годунов.

— Григорије Лукијановићу — рече он мирно — ако га удариш, он ће разбити главу о зид, па не ћемо имати кога испитивати. Познајем ја овога Сребрнога.

— Даље — зарика Маљута — не сметај ми, да му се наругам. Не сметај, да му вратим шамар из Погане Луже!

— Опамети се, Григорије Лукијановићу, ми за њега цару одговарамо! — И Годунов шчепа Маљуту за обје руке. Али као дивљи звијер, кад намирине крв, тако и Маљута више није знао за се.

Он нападе псујући на Годунова, стараше се да га обори, па да тако нападне на своју жртву. Отпоче између њих борба. Неко обори ногом свијећу и она се угаси. Маљута дође себи.

— Ја ћу рећи цару — закрешта он — да си ти на страни његова издајника!

— А ја — одговори Годунов — ја ћу рећи цару, да ти хоћеш да убијеш његова издајника, јер се бојиш његових доказа!

Маљута рикну, зовну целата и изиђе из тамнице. Док се ова двојица у мраку пењаху уз степнице, Сребрни осјети, да му отпуштају ланце, и да се опет може слободно кретати.

— Не очајавај, кнеже — пришапта му Годунов, и стиште му руку — главно је, да добијемо прилику...

И он потрча за Маљутом, закључа пажљиво врата и узне кључ.

— Григорије Лукијановићу — рече он Маљути, у присуству страже, пред

тамницом, — нијеси закључао врата. Овако се не ради, могу помислити, да си и ти на страни Сребрнога.

Док се ово у тамници догађало, цар је сједио у својој соби зао и незадовољан. Од некога времена зародио се у њему чудноват осјећај, то је неко поштовање према кнезу Сребрном. Његово отворено и искрено поступање зачудило га је. До сада је он сретао или јавну својевољност, као у бојара за вријеме његова малолетства, или тврду непокорност, као у Курбскога, или ропско пужење пред њим, као у свију његових љубимаца. Али Сребрни не припадале ни једној овој врсти. Он се држао закона, да се ваља цару, као намјестнику Божијем на земљи, покоравати, па за то је чувао права Јованова као светињу. Али, не гледајући на ово, кад год се сукобио са јавном неправдом, душа би му планула и његова природна праведност и искреност савладала би ту свету покорност и поштовање према цару. Он би тада и не хтијући радио против цара, тукао његове људе и т. д. Ова поштена, праведна нарав кнежева чудила је цара. Он је видио, да Сребрни не ради и своју личну корист, да га он никад не би изневјерио, да му је вјернији него и један опричник; па му се чашће јављаше жеља, да га ослободи, себи приближи, и учини од њега своје оруђе. Али се сјети да му се то оруђе може у часу измакнути из рука, а та мисао охлади његове осјећаје према Сребрном.

Овакве мисли, кајање и грижа савјести — то су код цара били изузеци, он се вазда држао за намјестника Божијега на земљи, да он има право казнити непокорне и издајнике, а свака поједина особа изгледала му је сумњива. Тако би и сада. Он одагна помисао да опрости Сребрном, јер се сјети, да Сребрни припада ономе броју људи, којих држава не треба да трпи.

Он се сјети оне изреке из Св. Писма: „ако цијело стадо оваца иде на десно, а

само једна овца на лијево, пастир треба, да ту овцу закоље!“ Овога се сјети и у себи ријеши судбину кнеза Сребрнога! Казна бјеше одређена идућега дана, за то је цар наредио, да му се скину окови и послао му је хране и вина са свога стола.

Цар нареди слугама, да приправе лов са соколовима, не би ли се мало разве- селио на чисту ваздуху. Бјеше дивно ју- тро. Све слуге, које надгледаху соколове, изађоше на коњима, свечано обучени, у поље и ту очекиваху цара. Кад их цар видје, одмах се развесели, — лов са со- коловима била му је омиљена забава.

Мјесто за лов бјеше одређено на двије врсте далеко од Слободе. Цару приђе гла- вни заповједник над соколовима, на руци му бјеше рукавица а на њој поносно стајаше бијели соко у клобучићу, сав искићен звонцима. Слуга се поклати цару:

— Господаре, је ли вријеме отпочи- њати?

— Отпочини — рече Јован.

Слуга му предаде златну рукавицу, па му онда метну сокола на руку. Затим цар рече свима осталима:

— Честити и поштени опричници, веселите се и проводите, заборавите све непријатне мисли и осјећаје.

Сви се растрчаше, слуге са соколо- вима потрчаше неки у сусједни гај, неки око малих језерца, којих у овоме предје- лу бјеше доста. До мало читава јата во- дених патака и других тица, дигоше се из воде у ваздух. Ловци пустише соколо- ве. Патке у страху полетише натраг, али их иза језера сусретоше други соколови, наста метеж, вртлог. Са свих страна на- падаху соколови, неки јуришаху право, неки косо, а неки са висине падаху као камења на леђа својих жртва. Ту су се одликовали и Бједрај и Смјељај, сибир- ски соколови, и Арбас и Ампрас, и Хор- јак, Худјак, Малец и Палец. Сви се хра- бро показаше. Патке падаху мртве на зе- мљу, неке у страху падаху под коње, те их ту живе хваћаху. Један млад соко,

који ниско лећаше, удари се прсима о земљу, и одмах паде мртав. Али најбоље од свију одликовао се царски љубимац соко Адраган.

Он се бијесно окретао у ваздуху, био птице, па се опет поносно вра- ћао цару, и отпочивао на његовој злат- ној рукавици. Трећи пут он дође у такву јарост, да је почео и саме соколове бити. Залуду су га мамили на црвену чоху, он је само цртао по небу широке кругове и дизао се у такву висину, да га више ни- јесу могли опазити.

Цару донесоше другога сокола, али је он био тужан за својим љубимцем. Он упита ко надгледа Адрагана? Доведоше му слугу, по имену Тришку, који бјеше убљиједио, јер се злу надао.

— Човјече — рече му цар — зар се тако учи соко, кад ти нијеси у стању, да га вратиш? Ето, предајем ти твоју судбину у руке, ако вратиш Адрагана на- градићу те као никога до сада, а ако ли га не вратиш тешко теби, пред свима ће ти глава одлетити, јер ја видим, да се со- колови не пазе, као до сада!“

Тришка скочи на коња и оде, моле- ћи се Св. Трифуну, своме имењаку, да му помогне наћи Адрагана.

Лов се продужи даље. Уловили су доста, и цар бјеше расположен, у то нешто друго обрати насе цареву пажњу.

По владимирскоме путу иђаху два слијепца, један средовјечан, а други старац дуге браде. На њима бјеху бијеле прља- ве кошуље, на једноме рамену просјачке торбе, а преко другога пребачени поле- рани капути, јер је било вруће. Остале ствари, као гусле, тамбурица, торбе, они бјеху навалили на свога вођу, снажну момчину.

Испочетка се они млађи слијепец др- жао за вођу, и за собом вукао старца. Сада им се вођа бјеше загледао у лов и опричнике, па на њих заборавио. Они пипаху штапима земљу, држаху се један

за другога и често се спотицаху. Гледајући на њих, цар се није могао уздржати од смијеха. Он им се примаче. У то млађи слијепац паде у глиб, а за њим и стари. Обадва усталоше упрљани, псујући вођу, који бјеше зинуо, па гледаше сјајно одијело на опричницима. Цар се гласно смијаше.

— Ко сте ви, дјецо? упита их он. Откуда идете?

— Шта ти је стало? изадрије се млађи слијепац — ако много знаднеш, прије ћеш остарити.

— Будало — рече му један опричник — зар не видиш ко је пред тобом?

— Сам си будала — рече слијепац — како ћу видјети, кад сам слијеп. Ето ти видиш, па ми кажи, ко је преда мном.

Цар даде знак опричнику, да шути, па их опет запита откуда су?

— Ми смо весели људи — рече слијепац — идемо из Мурома у Слободу, да веселимо свијет.

— Тако! рече цар, којеме се слијепчев одговор допаде — ви сте дакле Муромци? Имате ли и сада у Мурому јунака?

— То се зна: има у нас чича Михеј, сам себе за косе аршин од земље подиже; има тетка Уљана, што иде гола табана.

Опричници се смијаху. Цар одавно не бјеше тако весео.

— Баш су весели људи — помисли он — види се да нису одавде. Сви су ми моји гуслари и шаљивчине додијале. Откад се оно са једнијем непажљиво нашалих, сви ме се боје. Никад шаљиве ријечи чути. Слушај, јуначе, знадеш ли причати приче?

— Како коме. Не ћемо док нам не кажеш ко си. Неки смо дан причали старицкоме војводи причу о коснатој кози, па себи учинисмо горе. Војвода уобразио, да ми под козом разумијемо његову жену, па нас истјерао. За то ти не ћемо причати, док нам се не кажеш!

Тешко је описати смијех, који се зачу међу опричницима,

Тога је војводу цар мрзио, и слијепчева шала дође им свима по вољи.

— Слушајте, — рече цар — хајдете у Слободу, право у дворац, и тамо ме чекајте! Реците, да вас је цар послао. Нека вас наједу и напију, а кад ја дођем причаћете ми приче.

При ријечи: „цар“, слијепци се предадоше.

— Баћушка царе — падоше на колена — опрости нашим грубим ријечима. Сачувај наше главе, нијесмо знали ко си.

Цар се осмјехну њиховоме страху и продужи лов, а слијепци се упутисше у Слободу. Док су их опричници могли видјети, догле су се они вукли и спотицили, а кад пут заокрену они стадоше. Они млађи погледа на све стране и рече:

— Јеси ли се Коршуне уморио падајући? До сад нам иде добро, али шта ће даље бити? Зашто си се тако намргодио, зар се кајеш?

— Не кајем се — рече стари разбојник — само не знам, шта ми је, куд год идем, шта год радим, све ми једно те исто на памети.

— А, шта то?

— Слушај, атамане. Има двадесет година, како ми се на срцу навукла туга, ником је казао нијесам, само трпим и шутим. Хтио сам једнога часног поста да постим, па да све попу исповиједим, али се нијесам могао Богу молити... бацих и пост и све. Па ме ево сада опет нешто дави и души, чини ми се, кад ти испричам биће ми лакше. Волим теби казати него попу, јер си и ти као и ја.

Лице Коршуново изражаваше голему тугу. Прстен ништа не рече, само слушаше. Оба разбојника сједоше крај пута.

— Митка — рече Прстен вођи — сједи мало одаље и добро гледај, ако кога спазииш махни нам, само не заборављај, да си глух и нијем, не смијеш говорити!

— Добро — рече Митка — не ћу ни отворити уста,

— Ама мучи, будало! Ни с нама не говори, учи се да шутиш, јер можеш пред кијем изненада проговорити, па онда тешко нама свој тројици!

Митка се одмаче на једно сто корака, леже потрбушке на земљу, упријевши лактима у земљу, а брадом у шаке.

— Добра душа — рече Прстен, гледајући за њим — глупа добричина, да му све скачеш по глави, не би ти ништа. Опет је он најбољи, не ће нас никада издати? Е, па шта је, причај, овдје нас нико не чује.

Коршун спусти сиједу главу и пријеђе руком преко чела. Бјеше му тешко отпочети причање.

— Видиш, атамане — рече он — доста сам ја људи погубио, о том збора нема. Још из младости заволио сам црвену кошуљу! Догађало се, ако се трговац почне правдати, ако каква бабетина цикне, ја им нож у бедру — па свршене. Па и сада, кад бих морао кога убити, рука ми не би задрхтала. Ама нашто о томе говорити, и ти си као ја, та колико си их на они свијет послао, је ли?

— Јест — потврди незадовољно Прстен.

— Тако је, та ми нисмо слабо женско, много смо крви до сада пролили. Ама је ли ти се догађало, да кад се сјетиш каквога свога дјела, као да те клијешта за срце ухвате, а лед те и врућина обузимље од нога до главе, па те послје све нешто глође, глође, да се живјети не може!

— Иди, стари, није сад вријеме таквом разговору.

— Ето, продужи Коршун — многа сам своја дјела заборавио, али једнога не могу никако. Назад 20 година живјели смо на Волзи, атаман нам је био Данило Кот, о теби онда ни спомена није било. Имали смо богата лова, кога би год дограбили, све би подједнако дијелили. Е шта би боље? Вазда сити, обувени. Кад би се обукли, капе накривили, па весело завеслали по Волзи, народ би истрчао на бријег, да се нагледа својих јунака, храбрих

соколова. А ми весламо, из свега гласа пјевамо, пуцамо у вјетар из пиштоља, а лијепим дјевојкама намигујемо. Лијеп је био живот, али ми ђаво не даде мировати. Мислим у себи: зашто ја више него ико радим, а једнако дијелимо? И ријеших да се одијелим, па да сам грабим, а добит мени самоме. Обукох се у сиромашка баш као сад, торба преко рамена, и сједох крај пута, неће ли ко проћи? Чекам, чекам — никога. Додија ми се. Добро, рекох у себи, кад ми не да Бог да се користим, убићу онога који први прође, па макар ми био и рођени отац. Таман то помислих, кад иде баба, види се сироманица, и носи нешто замотано. Ја скочих на ноге. „Стој баба! Дај ми то што имаш! А она паде на кољена, све ми узми, само ово немој!“ Аха, мислим ја, то је у тебе неко богатство, док ми не даш, и шченах руком за завежљај. Она стаде вискати, отимати и уједати ме за руку. Ја бијех а прије љут, а сад да побјесним. Истргох нож и забодох га баби у грло. Чим она паде, мене обузе страх. Узех завежљај и стадох бјежати. Кад ме ноге заболише сједох да се одморим, и да видим какву добит носим. Развих: кад тамо лежи мало дјетенце, само живо и једва дише. „Ах, мали ђаволићу — помислих ја — ево зашто ми баба не даде завежљај. Гдје се ради тебе данас огријеших!“

— Коршун стаде, види се да му је било тешко.

— Шта уради од дјетета? упита га Прстен.

— Шта? сам знаш. Још би ми то требало да га гојим, је ли?

— Послах га на они свијет! Старац ушуће.

— Атамане — рече он — кад се тога сјетим, срце ми се стеже. Особито сада, од како се обукох овако сиромашки. Не само то, наго се данас сјећам свега, што сам давно заборавио. Ово не слути добру. Коршун уздахну. Оба разбојника умукоше.

Наједанпут више њих прнуше крила — и један гавран падне таман пред Коршуна. Више њега пролеће, царски љубимац, соко Адраган, па одлети даље, не хједе ни главе окренути на своју жртву. Митка махну руком. Из далека се помолише царски ловци.

— Чича — рече брзо Прстен — заборава прошлост, ми сада нијесмо разбојници, него слијепци. Ено иду царски људи на коњима, сад ће овдје бити. Дођи брзо к себи, треба их шалом и разним пословицама предустрести.

Стари разбојник заклина главом.

— Мени није добро — рече он и показа на убијенога гаврана. Ово је моја судбина, овако ћу и ја брза бити убијен.

Прстен га пажљиво погледа и почеша незадовољно затиок.

— Слушај, чича — рече он, — сами Бог знаде, шта ти је данас. Ја те силом нагонити не ћу. Кажу да је срце пророк. Ако твоје срце осјећа несрећу, остани, ја ћу сам у Слободу.

— Не — рече Коршун — ако ми је суђено да тамо погинем, погинућу, од судбине се не може побјећи. Знаш ли, атамане, на Волзи Богородицкоје село?

— Како не знам?!

— А близу села, пет врста даље, мјесто што га зову Попов Круг.

— Знадем и Попов Круг.

— Сјеђаш ли се дуба на Попову Кругу?

— Сјеђам, само га сада нема, одсијекли су га.

— Јесу дуб, али је остало нешто стабла.

— Е, па шта?

— Ево шта. Ја више никад Волге видјети не ћу, а ти може бити хоћеш. Па кад се вратиш, отиђи на Попов Круг, нађи то дрво. Кад га нађеш изброј деведесет стопа према изласку сунчеву. Кад избројиш почињи на томе мјесту копати земљу. Тамо сам некада закопао велико благо. Ту ћеш нађи доста сребрна и златна

новца, ако нађеш, све је твоје. Та не ћу носити благо на они свијет. А кад се сјетим да ћу тамо морати одговарати за сва моја дјела, све ме језа обузима. Кад мене нестане, атамане, лијепо би било, да ми учиниш парастос. Немој жалити новца. Плати добро попу, нека служи како треба, нека ништа не пропушта. Име ми је Амелијан, а свијет ме прозвао Коршуном. Дакле, нека се одслужи парастос за упокој душе Амелијанове, добро попу плати, јер ти остављам доста блага, док си жив трајаће ти.

Коршуна прекидоше опричници.

— Чујете ли просјаци — викну један од њих — говорите, куда је соко одлетио?

— Радо би вам казали, рођени — рече Прстен — али има 40 години како не видим очима.

— Како то?

— Ето како. Пођох једном у гору, кад тамо дуб расте, а у њему пијућу пржени пилићи. Ја се увукох у дуб, поједох пилиће, одебљах, не могу изићи! Шта ћу? Потрцах кући, узех сјекиру, расјекох дуб и изиђох. Може бити да сам цијепајући у очи натрунио, од тад ништа не видим: кад једем, очицу у уши мећем, кад ме срби нос чешем леђа!

— Та ви сте они слијепци, што сте цара развеселили — рече смијући се опричник. — И сад вам се смије. Ми веселимо дању цара а ви ћете ноћу, цар жели да му причате разне приче.

— Дај Боже здравље његовој царској милости — рече Коршун — ако нам се до вечерас језик не укочи, причаћемо сву ноћ.

— Добро, добро — рекоше опричници — други ћемо пут ћеретати. Сад одосмо, да тражимо сокола. Ако Тришка не нађе Адрагана, нема на њему главе, цар се не шали.

Опричници одоше даље. Прстен и Коршун ухватише се за Митку и продужише пут. При уласку у Слободу срето-

ше два пјевача, који удараху уз тамбурице и гласно пјеваху :

У нашега сусједа.
Весела је бесједа!

Један риђ пјевач наже се Прстену:

— Пети је дан, од како је твој кнез у тамници — пришапта му он, ударајући у тамбурицу. — Све сам дознао. Сјутра је казна.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ

Моје симпатије.

Књижевне слике и студије. Коло П. Написао *Марко Цар*. У Мостару, издање и штампа књижарнице *Пахер и Кисића* 1897.

Писати под овим насловом врло је срећна мисао, прво због тога што се у опште најлепше и најбоље пише о стварима које човек воли, и друго што сâм наслов књиге пружа писцу извесне слободе, које обично, у предметима ове врсте, не могу да се имају. Слободан од свију веза, писац може на тај начин да нас води онамо, куда га одиста вуку његове симпатије, и да, не обазирајући се ни на каква правила, ни на какве литерарне норме, без зазора казује оно, што мисли да треба да каже. Не кријем да ја лично необично волим тај начин, једини по моме мишљењу, који допушта разноврстност предмета и потпуну слободу казивања. Искреност, најлепша и најређа особина критичара, добива се само по ту цену, а то свакако није скупо плаћено, тим пре, што супротицу онда потпуно одрешене руке и што оквир у коме се креће постаје толико простран, да има места и за оне контрадикције у укусу, које су обична последица многог читања и чистог, самосталног осећања лепог у уметности. Не треба мислити, да се тиме критичар понижава и да постаје обичан литерарни дилетант; разлика између њега и дилетанта тако је велика и тако битна, да баш и кад су им слични начини рада, суштина њихових функција отклања опасност да се помешају.

У оној је тамници према Маљутиној кући. Са које ћемо стране запалити Слободу?

— Ено са оне! рече Прстен, и махну главом на једну страну. Риђи пјевач продужи тамбурати, окрену се од Прстена, па као да с њиме није ни говорио, опет гласно зајева:

У нашега сусједа
Весела је бесједа!

Жао ми је и криво што се г. Цар није користио свима слободама, на које је имао права. Место да као оно легендарно лице из Шекспирове познате чаробне комедије купи по шуми цвеће, које му се допада, он се сам, у пркос наслову и тенденцији целе књиге, спутао извесним принципима, утврђеним још у напред, и извесним етичким и естетичким погледима „које је заносно усвојио, с разлога или без разлога“ као што сâм на једном месту каже. Отуда му је књига, покрај све разноврстности материјала, монотона; отуда очевидан напор да се оно што није у складу и што је ваљало тако и оставити, у склад доведе; отуда, лутања и недоумице, које показују колика је велика разлика између онога што он као обичан читалац *воли* и онога што као критичар *мора да воли*. Говорећи о Војиславу, сâм вели: „Додуше кад бих хтио да унутрашњи нагон послушам, ја бих морао да одлучно против те његове једностраности устанем. Али с друге стране, као критичар, (лакше као појетичар) морам да умјетнику допустим потпуну слободу акције.“ Отуда најпосле и стална потреба да дели у разделе и подразделе, да ствара групе с извесним представницима на челу и већим бројем ситнијих имена у позадини, да прави тзв. поређења (*rapprochements*) између појединих група и личности. Не знам залуднијег посла у литерарној критици од тих класификација. Јер, поговора нема, све су, све су погрешне. Лирску поезију, на пример, г. Цар дели на поезију у којој превађује осећај а поезију у којој превла-

ђује опсервација; приповедаче дели на две велике групе, једне који полазе од идеје и друге који полазе од каквог факта. Кад би баш ове овако апсолутне поделе и биле тачне, какве нам је користи од њих? А штете има, то је извесно. Ако ништа друго, а оно би се избегле овакве педантске класификације: Змај није раван Шелеју, Пушкину, ни Леопардији, али се достојно може споменути уз једног Мисеа, Вордсворта или Пратија.

Ја лично не марим те класификације и та поређења. Изгледа ми, — а признајем да се можда и варам — да се често иза тобожње начитаности крије сиромаштво у идејама и у осећању; изгледа ми, да г. Цар све то ради само с тога, што није кадар да свестрано разуму дотичног писца: да би га боље појмио њему је потребно да га стави у један оквир и да га приближи каквој групи. Ево једног ситног примера за то: кад говори о Војиславу и нарочито о његовој патриотској поезији он није у стању да се отресе поређења са Кардучијем. Кардучи је за њега представник и најбоља инкарнација те врсте поезије; полазећи с те тачке он суди Војиславу, добар је у толико у колико му се приближава, не ваља, чим се од њега одваја. Није ми ваљда ни потребно наглашавати колико је тај начин погрешан; у таквом поређењу губи се персоналитет уметника о коме је реч; мане, које можда има, потенцирају се, а све се добре стране губе.

Свему је канда томе узрок то, што г. Цар, кад чита, и нехотице прави та литерарна поређења, као човек који чита с намером да доцније о томе пише. Колико треба жалити за оним старинским начином читања, без икаквих реминисценција, без икаквих литерарних примеса! Читати и заборавити у томе тренутку све друго што се око вас збива; читати и пустити имагинацији на вољу да лута где јој је драго; оставити на страну све друго и заборавити на све. Такво читање је специјалан дар и специјална вештина, не научи је ко год хоће, али је срећан онај који је има.

Било да говори о лирској поезији, било о приповетци, о политици или о литерарној критици, било најпосле о драмској уметности, г. Цар, као год и један од оних о којима у својој књизи пише, „не бави се књижевношћу као више мање даровит вештак, него у њој назире неку

друштвену мисију коју врши с највећом савесношћу.“ Као год и Мелхиор де Вогије, на кога се односе ове речи, и он је вољан да своју писатељску вештину стави у службу извесних моралних идеја, које сматра као корисне по човечанство. Другим речима госп. Цар улази у ону стару препирку која постоји од како постоји литерарна критика у опште, и одлучно стаје против оних, који заступају теорију de l'art pour l'art. Он на једном месту категорички изјављује: „Јест, ја сам потпуно увјерен, да умјетност није сама себи сврха.“ На жалост, он нам нигде не каже зашто је и како стекао то уверење. Истина, он вели, да „кад би умјетност ту мисао заступала (то јест била сама себи сврха) не би достојна била људске благодарности, нити би у историји просвјете оно мјесто заузимала, које заузимље.“ Ово не значи ништа, те није кадро разуверити нас, који, можда, друкчије мислимо. Молим да ме нико погрешно не разуме; није ми намера да улазим у ово питање, нити мислим да ломим мојега копља на мегдану, на коме већ толика друга поломљена копља леже, али баш зато што знам, да се најсилније верују ствари, чије се све стране не познају довољно, хтео бих да начиним неколико обичних напомена, не да разуверавам, нити да преобраћам, већ само да подстакнем на размишљање оне, који, можда, у том питању још немају својега мишљења.

Да ли одиста уметност само у толико вреди, у колико има важности по развитак људске просвете? Не бих рекао, јер сам уверен да и покрај Молијеровог *Тиартифа*, има и дан данашњи исто толико хипокрита колико и пре двеста година, и тврдица, и глупака, и лакоумног света. Знам исто тако, да и покрај Шекспировог *Отела* има и данас љубоморног света, и властољубаца, и интриганата. Ја лично давно сам с тим начисто: нико није постао бољи зато што је гледао како се на позорници шибају пороци, или што је читао по романима како се неваљаство кажњива, а награђује врлина. Зар то исто не доказује и тај факт што дидактичка литература никако до сад није могла да створи једно ремек-дело? Па онда, зар се морални појмови за које аутор пледира не мењају с местом и с временом? Зар тенденција у опште не стоји у очитој опреци са сваким слободним полетом имагинације ка лепоме? И, најпосле, ако је

та морална корист тако важан фактор при оцени уметничких дела, колико ће онда вредети Бодлерови стихови, Ветховнове симфоније и Микел-Анђелов *Мојсеј*? Да не меримо ми, случајно, по нечем другом ваљаност уметничких продукција, по *емоцији*, коју нам дају, на примјер? Итд. Итд.

Чини ми се, да сам казао све, што сам у главном имао да кажем. Улазити

Берлин, 23 септембра 97.

пак посебице у сваки чланак из *Силпатија* господина Цара било би сувише. Сви су они писани врло живо и врло речито. Господин Цар је у опште један врло леп фељтонски и реторски таленат; осим тога, види се на свакој страни његове књиге да је много читао и много запамтио. А то је већ довољно да му књига буде пријатна.

Владислав Рибникар.

КЊИЖЕВНЕ БИЉЕШКЕ

Критика. У задњем броју биоградскога „Дела“ изашла је критика Јов. Скерлића, на књигу Марка Цара *Моје Силпатије*. О самој критици нећемо говорити, али напомињемо само то, да се и г. Скерлић слаже са Царем у погледу Војислављевој поезије, те га и он држи више за вјешта версификатора, него ли за правог пјесника. Наше је мишљење, да се овим чини грдна неправда покојном Војиславу, пјеснику, који је запета имао и красних мисли и осјећаја, те који осјећаји, и ако нијесу бујни и плахи, ипак су њежни, дубоки и због тога, а и због красне форме, његове нас пјесме тако рећи на јуриш освајају. Осим тога ми Војислава не смијемо судити само по његовој давно изданој збирци пјесама, јер његови пријатељи тврде, да их он има још два пут толико и то баш изврских као што су: *Песник*, *Дарови неба* и т. д. и т. д. Ти његови пријатељи чак нам обећаше, да ће те пјесме прикушати и издати у засебној књизи, али, на жалост, све до данас остаде само на обећању. А ми мислимо, да баш сада, кад се и овако почело писати о Војиславу, треба да прихите са издањем те збирке, па тек онда, кад све пјесме буду у рукама критичара, нека они изрекну свој суд. Ми смо увјерени, да ће тада бити критика далеко повољнија, па зашто да ти пријатељи, — ако су му доиста прави пријатељи, — допусте, да се крњи његова слава, а свијетло његово име да тавни. Зар то није гријех, велики гријех? . . . Ми рекосмо, а надамо се, да неће требати да рекнемо и по другом пут.

Вијенац, зове се нови дјечији лист, који је, како читамо, поче излазити од 1. нов. о. г., а покренуло га је неколико српских учитеља и књижевника. Лист је илустрован а излази једанпут у мјесецу. Цијена је на год. 2 дин. уредништво истог налази се у Биограду, у Бранковој ул. бр. 16.

Искра. Српски листови довијели су овај оглас: Од 1. јануара идуће године, почиње излазити у издању Парне Радикалне Штампарије у Биограду *илустровани књижевни лист Искра*. Лист ће излазити два пута мјесечно — тачно 1. и 15. — на 16 страна

а у облику познатих великих илустрованих листова у других напредних народа. — За сурадњу је добијена, у главном сва књижевна снага старијега и млађега кола — пјесника приповједача, есејиста и научара, а уредништво се постарало и за редовне извјестиоце из главнијих културних средишта српских и словенских. — Илустровани ће дио бити у првом реду од познатих српских умјетника — сликара и из богатог избора чувених свјетских радника умјетника. Покренут у једној сврси да буде, данас једино, гласило умјетничког напретка српског, листу није изостала морална потпора и других виђених радника иначе представника различитих гледишта друштвено-политичких. С тога лист има права очекивати обилати одзив уредних претплатника. — Цијена је листу: годишње 20; мјесечно 2 динара; ван Србије: 25 динара у злату или 12 фор. годишње. — Скупљачи добијају у име награде у Биограду на двадесет а ван Биограда на десет претплатника лист за вријеме трајања претплате њихових уписника. Претплату и остало што се администрације тиче ваља слати издавачу А. М. Станојевићу — а рукописе: уредништву, Кнежев споменик бр. 7. Први број изићи ће о Божићу ове године. Главни уредник Андра Гавриловић, проф. — За овакав лист, код нас Срба, одавна се осјећала потреба, те га ми од наше стране најтоплије препоручујемо, а да ће ваљано уређен бити, јамчи нам име даровитог проф. г. А. Гавриловића.

Декамерон. Сто прича од сто најславнијих писаца светске књижевности. Уз сарадњу сарадника „Бранкова Кола“. Књига II., св. 11. Ср. Карловци. Српска Манастирска Штампарија 1897. Цијена свесци 20 новч. (Добија се у Срп. Манастирској Штампарији у Ср. Карловцима) у 11. св. садржај: *Софија Подлинска*, Прелук господина апотекара (с чешког); *Туги Кијалил*, Сликер провадација (с перзијског); *А. Уређија*, Јон Истецул (с румунског); Hugo Kopvaу, Прибор за чај (с енглеског); Tor Hedberg, Куртизер (с шведског) *В. Д. Владимиров*, Газда и слуга (с руског).

Матавуљеве приповијетке у страним језицима. У разним угледним руским часописима, изашло је

девет приповиједака нашег Матавуља : *На Бадњи дан, Како се Латинче оженило, Бодулица, Завођанка, Ко је бољи?, Учинио као Страхинић, Чеврљино злочинство, Ново оружје и Света освета.*

Мали приповиједач, збирка приповиједака за дјецу, што је превео Никола Ђурић, а о којој је било говора у 2 броју нашег листа, изашла је у другом, поправљеном издању. Ми је поново искрено препоручујемо.

Превод. Џорџ Елиот (псеудоним једне Енглеске списатељице) је један од најбољих не само Енглеских, него и Европских модерних романсијера. Он је написао више романа, од којих на српском имамо само онај *Воденица на Флоси*, кога је лијепо превео Андра Николић, а издала Српска Књижевна Задруга. Сад нам ето јавља и Милош Тривунац из Биограда, да је превео други његов роман *Брат Јаков*, који ће наскоро изићи из штампе, а цијена ће му бити 1 динар или 1 круна. Од срца се радујемо овој књижевној принови, те г. Тривунцу желимо успеха, да би нас још који пут могао обдарити каквим Елковим романом.

Нов лист. Др. Ф. Поточњак и Е. Барчић покрећу нов лист *Народна Мисао*, који ће бити штампан ћирилицом и латиницом. Главни задатак биће му, да раздвојену браћу, Србе и Хрвате, збли-

жи и потстрекне на заједнички рад. Сретно! — Напријед!

Календар за 1898. годину. Добили смо најпошље и *Дубровник*, календар, који излази у српском Дубровнику, а штампа се латиницом и ћирилицом. Име уредниково није нам познато, што веома жалимо, јер онај који знаде уредити оваку књигу, не смије се постидити, да своје име потпише на њој. Сарадници *Dubrovnik* већином су познати и признати књижевници српски, те их, ево, поименице доносимо: Лујо Војновић, Змај Јован Јовановић, Јосип Берса, Симо Матавуљ, Алекса Шантић, Дум Иво Стојановић, С. А. Карабеговић, Вид Вулетић Вукасовић, Свет. Ђоровић, Н. Т. Кашиковић и А. Фабрис. Пјесме, приповјетке, поучни чланци заиста су лијепи и достојни сваке хвале, а нарочито прича Симе Матавуља *Поп Агатон* и комедија Иве Стојановића *Frzelija*, као и чланци: Вида Вулетића-Вукасовића *Једна од збирка дра Богинића* од непознатог писца, *Перо Будмани* од Луја Војновића и *Сава Бјелановић*. Ова је књига заступљена и народнијем умовицима, из велике збирке српских народних пјесама од Николе Т. Кашиковића. Ова родољубива књига, нека је од наше стране препоручена сваком Србину и Српкињи. Б.

ОПРОШТАЈ.

Претуривши најмучније дане *Зора*, са срећом, ступа у трећу годину живота. Потпомогнута од најврснијих српских књижевника као сарадника, а прилично помогнута и са претплатом, моћи ће сада све више и више напредовати, за што нам још најбоље јамче имена милих мојих побратима *Алексе Шантића* и *Јована А. Дучића*, који ће јој од нове године бити уредници. Ја пак, из *многих пријекних разлога*, морао сам напустити уређивање листа, остајући му и даље вјеран и главни сарадник, као што му је то до данас био побро Дучић. Држим, да ме нико неће криво разумјети, те помислити, е сам ово учинио због какве несугласице у редакцији, јер до тога нити је када дошло, нити ће доћи, докле год нас међусобна љубав овако загријавала и везала буде.

Остаје ми дакле сада само то, да се опростим са милим читаоцима миле ми *Зоре*, препоручујући им још једанпут свога вриједнога замјеника, а уједно и да се захвалим свима добрим пријатељима, који ми искрено понудише своју сарадњу, молећи их, да то *Зори* и даље не ускрате.

Збогом и хвала!

Мостар, 25. децембра 1897.

Свет. Ђоровић.

„ЗОРА“ ИЗЛАЗИ ЈЕДАН ПУТ У МЈЕСЕКУ И ТО НА СВРШЕТКУ СВАКОГ МЈЕСЕЦА. ИЗНАША 4—5 ТАБАКА А ЦИЈЕНА ЈОЈ ЈЕ ЗА СВЕ ЗЕМЉЕ: НА ЧИТАВУ ГОДИНУ ФОР. 4.— НА ПО ГОДИНЕ ФОР. 2.— ЗА ВАКЕ НА ЧИТАВУ ГОДИНУ САМО ФОР. 3.— ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ НА УРЕДНИШТВО.

Огласи се рачунају од петит ретка у једном ступцу и то: за једно оглашавање по 8 новч., за 3 оглашавања по 6 новч., а за више од 3 пута, као и за огласе на читавој страни, знатно јефтиније, по погодби. За сваки пут оглашавања урачунава се 30 новч. билеговина.

ШТАМПАРИЈА ИЗДАВАЧКЕ КЊИЖАРНИЦЕ ПАХЕР И КИСИЋА У МОСТАРУ.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Овим бројем навршила је **Зора** другу годину свога живота. Колико је за то вријеме одговорила своме задатку, увјерава нас лијеп број њених претплатника а и ревностно потпомагање њених сурадника, који су *Зори* указали ту част, да је могла да се понесе радовима старијих и млађих најбољих представника српске књиге. Она је до сада нашла симпатичног одзива у свима српским крајевима и поред својих недостатака, који су били неизбјежни у почетку њеног излажења. То је подстакло и осмјелило њено уредништво, да не жали са своје стране све жртве, само да лист уздржи и поради на његовом унапријеђењу.

И у то име ето *Зоре* на освиту њене треће године.

Но потоњих дана нагнали су пријекни приватни разлози њеног другог уредника г. Светозара Ђоровића, да своју дужност у уредништву уступи своме пријатељу, који је потписан на другом мјесту овога позива. Од сада, уз увијек готову и будну потпору *Зориних* досадањих искрених пријатеља и уз главно потпомагање свога друга Ђоровића, надамо се да ћемо моћи да порадимо, да се лист што више приближи вјерном огледалу књижевног и културног напредовања свога народа и да одговори, као здраво и поуздано васпитно средство, својој мисији за ширење српске свијести и здравог књижевног укуса.

Но жеља уредништва *Зоре* биће топла и трајна, да одговори што боље и дужности својој у првом реду према народу, у чијој средини изилази. Упознавањем њеним са бољим течевинама српске и стране литературе и доношењем популарнијих чланака за своје читаоце, радиће у будуће живо за потпору у нашем просвјетном развијању. Нарочито ће тежити за донашањем чланака из историје и етнографије српскога народа. А *Зора*, која не спада у својину ни једне од три вјероисповијести свога народа, која служи подједнако топло за интересе својега народа свију вјеро-

исповједања, тежиће да у својим ступцима окупи једнокрвну милу браћу, загрљену без сваких предрасуда и истински одушевљену за све оно, што је заједничко наше и што је свима нама једнако драгоцјено и свето.

А да узмогнемо тој милој дужности да одговоримо, потребно је и од сада помоћ уважених српских књижевника, чијом се је само потпором и до сада овај лист безбједно развијао и изилазио, те их молимо да своје засвједочене симпатије за *Зору* задрже и под њеним новим уредништвом. Исто тако молимо и оне наше књижевнике, који се до сада *Зори* не јавише а у чију исто тако будну патриотску готовост полагамо тврдо своје уздање, да нас својом сурадњом помогну. И свој нашој браћи без разлике вјероисповједања који се баве књигом из ове наше уже домовине отвориће наш лист своје листове, да на њима окушају своја пера.

А претплатнике, који највише условљавају опстанак и напредовање овога листа, молимо да своју претплату обнове, а родољубиво српско свештенство, учитељство и ђаке, молимо да се заузму за скупљање претплате. Сваки скупљач, који нам пошаље десет претплатника, добијаће листи бесплатно.

Претплату из *Србије* прима књижарница г. *Мише Стајића* у Биограду, гдје је г.г. претплатницима и скупљачима наручније и подесније претплату шиљати (а особито због промјене новца и поштарине), што је потребно и поради тачности администрације овог листа, која шаље све примјерке за *Србију* преко поменуте књижарнице. Из свих других крајева, претплату, као и све друго што спада у администрацију, примаће књижарница *Пахер и Кисића* у Мостару. Рукописе треба слати уредништву *Зоре*.

Напомена: Ко пошаље претплату за цијелу годину (четири форинте) најдуже до 1. марта, примиће на свршетку године дивотно израђене корице за *Зору* од исте године.

У Мостару, 31. децембра 1897.

АЛЕКСА ШАНТИЋ, ЈОВАН А. ДУЧИЋ.

